

Economisch-Statistische Berichten

Onevenwichtige nationale groei

★

Drs. R. Iwema

De conjunctuur in de Verenigde Staten

★

C. Vermey

De wereldscheepsbouw

★

A. J. Bruggink

Werkclassificatie in de metaalindustrie
(II)

★

J. Middelburg

Enige aspecten van de druivencultuur

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2046

WOENSDAG 5 SEPTEMBER 1956

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80*

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

Studeert schriftelijk ★ vanuit LEIDEN!

Gebaseerd op een bijna 35-jarige onderwijservaring vormen onze cursussen perfecte opleidingen, onder persoonlijke supervisie van deskundige en bevoegde docenten; hun namen en kwaliteiten vermelden de verschillende prospectussen.

M.O. Economie	Accountant
Personeelschef	Belastingconsulent
Bedrijfsleider	Verkoopleider
Mod. Economie	M.O. Handelswetensch.
v. d. ondernemer	M.O. Staatsinrichting
Arbeidsanalist	Sociologie

Schrijft ons, welke opleiding u interesseert; wij zenden u dan het dienovereenkomstige, uitvoerige prospectus.

Leidsche Onderwijsinstellingen

J. DE WITTSTRAAT 396—398, LEIDEN

Erkend door de Insp. v. h. Schriftelijk Onderwijs,
m.m.v. het Min. v. Onderw., Kunsten en Wetensch.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam · 's-Gravenhage
Delft · Schiedam · Vlaardingen
Alblasserdam

verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het

kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.
Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandepitte; A. Vlerick.

Onevenwichtige nationale groei

De Nederlandse bevolking groeit snel en ononderbroken: in het jaar 1800 telde ons land 2,1 mln. zielen; honderdvijftig jaar later 10,2 mln.; in 1980 zullen er volgens de jongste ramingen — vrijwel alle vroegere prognoses zijn door de werkelijkheid overtroffen! — tussen de 13 en 14,1 mln. zijn, en er is geen reden om aan te nemen, dat na laatstgenoemd jaar de bevolkingsgroei een einde zal nemen. Naast de meer algemene vraagstukken op economisch en planologisch terrein, die deze sterke bevolkingsaanwas met zich brengt, doen zich bijzondere problemen voor, welke verband houden met de grote concentratie onzer bevolking in het westen des lands, met name in de Randstad Holland.

Deze problemen, alsmede de voor de oplossing daarvan vereiste maatregelen, vormen het onderwerp van een boeiend geschrift ¹⁾, dat is samengesteld door de Rijksdienst voor het Nationale Plan in samenwerking met het Centraal Planbureau. Met behulp van enkele fascinerende cartogrammen en een aantal cijfers wordt duidelijk gemaakt hoe sterk de concentratie reeds is. Om enkele der cijfers te noemen: het aandeel van het westen — de provinciën Noord- en Zuid-Holland en Utrecht — dat 21 pCt. van het landoppervlak beslaat, in de totale bevolking is van 39 pCt. in 1849 gestegen tot 48 pCt. in 1955; van de rond 5,2 mln. mensen die in het westen wonen, bevinden er zich ca. 4 mln. in de Randstad Holland, welke laatste een bevolkingsdichtheid heeft van 2.391 per km², tegen het westen 755, Nederland als geheel 329 en Nederland exclusief het westen 220.

De bevolkingsconcentratie — die haar grondoorzaak vindt in de gunstige verkeersligging van het westen — heeft de tendentie zich te versterken. De grote omvang der in het gebied aanwezige bevolking is er de oorzaak van, dat, ondanks een betrekkelijk laag geboortecijfer, de absolute groei der bevolking aanzienlijk is; bovendien oefent een dergelijk gebied juist door de concentratie een grote zuigkracht uit op economische, sociale en culturele activiteiten. De samenstellers der brochure voorzien dan ook dat, indien er geen maatregelen worden genomen, de bevolking van het westen in 1980 — afhankelijk van de emigratie — tot 6,7 à 7,2 mln. en die van de Randstad Holland tot 5 à 5,5 mln. zal zijn gestegen.

Uitvoerig en overtuigend worden de problemen, die uit de bevolkingsconcentratie voor het westen voortvloeien, beschreven. Het gevaar van voortijdige uit-

putting der specifieke kwaliteiten van het westen gebiedt, dat de beperkte ruimte niet wordt aangewend voor activiteiten, die even goed elders kunnen plaatsvinden. De agrarische belangen worden bedreigd doordat tot 1980 een oppervlakte landbouwgrond ter grootte van de Noordoostpolder voor andere doeleinden zal moeten worden gebruikt. Voorts maakt een samenballing der bevolking haar kwetsbaar in tijden van oorlog, terwijl ten slotte allerlei problemen rijzen op het gebied van recreatie, woningbouw, wegeaanleg, waterhuishouding, bestuur enz. Ook voor de rest van ons land heeft de concentratie in het westen nadelen. Er wordt o.a. op gewezen dat de zuigkracht van het westen haar weerslag heeft op de bestaansmogelijkheden elders. In verschillende gebieden bestaat een achterstand in agrarische en industriële ontwikkeling, in volkshuisvesting en openbare voorzieningen en in culturele mogelijkheden. Deze achterstand wordt bij voortgaande concentratie in het westen vergroot.

Het is, zo wordt betoogd, zowel in het belang van het westen als in dat van overig Nederland — alhoewel wij ons niet aan de indruk kunnen onttrekken dat het zwaartepunt toch eigenlijk ligt op de ontlasting van het westen! — nodig, dat maatregelen voor het bereiken van een evenwichtiger nationale groei worden genomen. De samenstellers van het rapport denken in eerste aanleg aan het scheppen van bestaansmogelijkheid buiten het westen voor de rond 0,5 mln. mensen, die tot 1980 het vestigingsoverschot in het westen zouden vormen. Gelukt dit, dan kan worden getracht een vestigingsoverschot in dit gebied uit het westen te bewerkstelligen. Ter bereiking van deze doeleinden verdienen positieve maatregelen, i.c. stimulering der activiteiten buiten het westen, de voorkeur boven prohibitieve maatregelen in de Randstad Holland.

Tot zover enkele grepen uit dit belangwekkende geschrift, dat zijn lezers ongetwijfeld tot de overtuiging zal brengen, dat beleidsmaatregelen ter oplossing van het daarin behandelde speciale bevolkingsvraagstuk nodig zullen zijn. Maatregelen ter spreiding van de bevolking over ons land, als in de brochure bepleit, zullen bovendien het meer algemene probleem onzer bevolkingsaanwas wat meer naar de toekomst verschuiven. De in de eerste alinea gegeven cijfers doen echter de vraag rijzen of op de duur de kwesie of de bevolkingsgroei al dan niet tot beleidsmaatregelen — anders dan emigratie — aanleiding mag geven niet onder ogen zal moeten worden gezien.

z.

¹⁾ „Het Westen... en overig Nederland; ontwikkeling van de gebieden buiten het Westen”. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage 1956, 35 blz., f. 1,50.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Onevenwichtige nationale groei, door Drs. J. H. Zoon	783	Ingezonden stuk:	
De conjunctuur in de Verenigde Staten, door Drs. R. Iwema	785	Semi-lang bankkrediet, door Drs. J. C. Bottema, met een naschrift van W. N. de Blaey	793
De wereldscheepsbouw, door C. Vermey	787	Aantekening:	
Werkclassificatie in de metaalindustrie (II), door A. J. Bruggink	790	Vluchtelingenbedrijven in West-Duitsland	794
Enige aspecten van de druivencultuur, door J. Middelburg	791	Boekbespreking:	
		Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, bespr. door Mr. F. J. Brevet	796
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet ...	797
		Statistieken:	
		Emissies in juli 1956	798

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs. R. IWEMA, De conjunctuur in de Verenigde Staten.

In zijn artikel in „E.-S.B.” van 5 oktober 1955 heeft schr. voor de Verenigde Staten een conjunctuurprognose gegeven voor het fiscale jaar 1956. Deze prognose luidde, dat het reële bruto-nationaal produkt, na nog een geringe stijging vertoond te hebben, zich tot medio 1956 ongeveer op het verkregen peil zou weten te handhaven. In verband met de voortdurend stijgende produktiecapaciteit van de Amerikaanse volkshuishouding betekende dit dat de Verenigde Staten het jaar 1956 zouden aanvangen met een zeer lichte recessie gepaard gaande met een geleidelijk toenemende werkloosheid. Alvorens een prognose voor het fiscale jaar 1957 op te stellen heeft schr. eerst deze verwachtingen aan de feitelijke ontwikkeling getoetst. Geconcludeerd kan worden, dat het verloop van nationaal produkt en werkgelegenheid de door schr. uitgesproken verwachtingen niet heeft geloochenstraf en dat de gebleken conformiteit tussen prognose en realiteit niet van toevallige aard is geweest. Voor het fiscale jaar 1957 als geheel komt schr. — na een analyse der belangrijkste conjunctuurcomponenten — tot de conclusie, dat het bruto-nationaal produkt, gemeten in dollars van constante koopkracht, ongeveer op hetzelfde peil zal liggen als in het afgelopen jaar, resp. enkele miljarden dollars daarboven. Ook in het laatste géval zal de produktiestijging echter ten achter blijven bij de door toeneming van beroepsbevolking en arbeidsproductiviteit veroorzaakte groei van de produktiecapaciteit der Amerikaanse volkshuishouding. De werkloosheid zal dan ook in het lopende fiscale jaar gemiddeld een fractie hoger liggen dan in het vorige.

C. VERMEY, De wereldscheepsbouw.

Op 1 juli jl. waren er in de vrije wereld 1.534 schepen, metende 7,2 mln. b.r.t., in aanbouw. Het aandeel der tankschepen in deze tonnage beliep slechts 39,1 pCt. Engeland neemt onder de scheepsbouwende landen de eerste plaats in, Nederland de vijfde. Liberia, Noorwegen en Panama zijn de grootste buitenlandse opdrachtgevers. Sedert het einde van de oorlog werden er 4.758 schepen met een inhoud van 32,6 mln. b.r.t. en een draagvermogen van 45,7 mln. ton opgeleverd, waarvan ca. 46 pCt. bestaat uit tankschepen en resp. 44 en 10 pCt. uit vracht- en passagiersschepen. De wereldkoopvaardijvloot is thans 48,6 mln. ton groter dan vóór de oorlog. Schr. behandelt voorts enkele belangrijke tendenties in de wereldscheepsbouw. Hij gaat o.a. in op de vraag in hoeverre de aanzienlijke uitbreiding der wereldtankvloot tot een teveel aan tonnage zal leiden, vooral nu er sprake is van plannen om een pijpleiding van de Middellandse Zee naar de industrie centra van West-Europa aan te leggen. Ten slotte vestigt hij de aandacht op de daling van het percentage der buitenlandse opdrachten bij Engelse werven.

A. J. BRUGGINK, Werkclassificatie in de metaalindustrie (II).

Sedert het einde van de eerste wereldoorlog worden de beroepen der werknemers in de metaalindustrie ingedeeld in drie vakgroepen, t.w.: geschoolde, geoefende en ongeschoolde vakken. De invoering van deze groepen heeft gedurende een aantal jaren goed voldaan. Met het voortschrijden der specialisatie werd de vaklijst echter steeds minder hanteerbaar. Schr. behandelt de procedure die

moet worden gevolgd indien de individuele onderneming wil overgaan van de indeling der werknemers in vakgroepen naar die der verrichte functies in werkklassen volgens de functielijst. Hieruit blijkt, dat de invoering van werkclassificatie met de nodige waarborgen is omkleed. Aan de hand van een voorbeeld licht schr. vervolgens toe hoe jeugdige werknemers worden ingedeeld. Tot slot wijst hij erop, dat, o.a. door gebruik te maken van films, die bepaalde werkzaamheden laten zien, welke door de hierbij aanwezige deskundigen per kenmerk worden geschat en gezamenlijk besproken, wordt bereikt, dat verschillende deskundigen zich eenzelfde schattingsniveau eigen maken. Aldus wordt voorkomen, dat een functie in de ene onderneming anders wordt gewaardeerd dan in de andere.

J. MIDDELBURG, Enige aspecten van de druivencultuur.

In dit artikel schetst schr. in het kort de ontwikkelingsgang van de Nederlandse druivencultuur. Deze cultuur bevindt zich al ongeveer een decennium in een depressie. De verminderde kwaliteit en de hoge produktiekosten zijn hier, met de scherpe concurrentie van landen als Bulgarije en Italië en de in verhouding hoge prijzen van andere Nederlandse tuinbouwprodukten (tomaten, bloemen), de oorzaak van. In verband met deze situatie stelt de regionale veilingorganisatie, Bond-Westland, samen met de landelijke organisatie, Centraal Bureau van Tuinbouwveilingen, pogingen in het werk zowel door kwaliteitsverbetering als door propageren van de consumptie de afzet te vergroten.

— SOMMAIRE —

Drs. R. IWEMA, La conjoncture aux Etats-Unis.

Dans son article dans notre édition du 5 octobre 1955 l'auteur avait donné une prognose de la conjoncture aux Etats-Unis pour l'année fiscale 1956. Il compare maintenant les prévisions émises dans ledit article avec le développement effectif. Ensuite il élabore une prognose pour la conjoncture pour l'année fiscale 1957.

C. VERMEY, La construction navale mondiale.

L'auteur fournit tout d'abord une vue d'ensemble du nombre de navires sur chantier dans les divers pays constructeurs de navires. Ensuite il insiste sur la question à quel point la flotte mondiale de bateaux-citernes est menacée par un excédent de tonnage et sur le fait que le pourcentage des commandes de l'étranger dans les chantiers anglais est en baisse.

A. J. BRUGGINK, Classification du travail dans l'industrie métallurgique (II).

Dans cet article l'auteur traite du procédé suivi quand une entreprise individuelle va appliquer la classification du travail. Il expose ensuite de quelle façon il est évité qu'une fonction dans une entreprise soit appréciée autrement que dans une autre entreprise.

J. MIDDELBURG, Quelques aspects de la culture des raisins.

Ici l'auteur donne un bref exposé du développement de la culture néerlandaise de raisins. Dans cette culture règne la dépression depuis environ dix ans déjà. On fait des efforts pour augmenter la vente.

De conjunctuur in de Verenigde Staten

In dit artikel zal worden getracht een conjunctuurprognose voor het fiscale jaar 1957, lopend van medio 1956 tot medio 1957, op te stellen. Alvorens daartoe over te gaan willen we — als basis voor de nieuwe prognose — eerst een terugblik werpen op het thans verstreken fiscale jaar 1956. Deze terugblik zal ons tevens de gelegenheid geven de destijds door ons uitgesproken verwachtingen ¹⁾ voor dat jaar aan de feitelijke ontwikkeling te toetsen. Daar de aan onze vroegere uiteenzettingen ten grondslag liggende opvatting over het conjunctuurmechanisme ook bij de nieuwe prognose de basis van onze beschouwingen zal vormen; menen wij de lezer een dergelijke verantwoording schuldig te zijn.

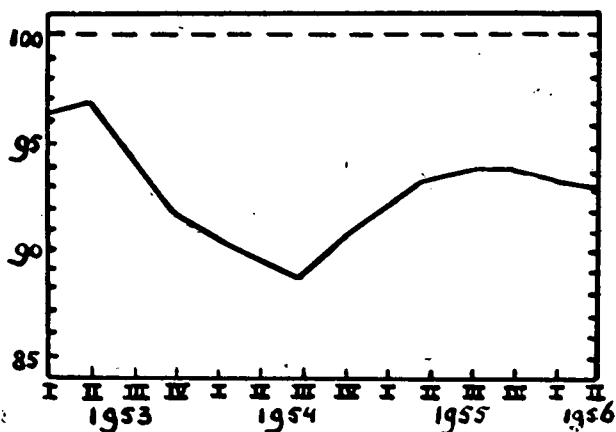
Diagnose.

De prognose luidde dat, daar van de voor het conjunctuurverloop „strategische factoren”, waaronder wij — in volgorde van belangrijkheid — verstonden de overheidsbestedingen, de ten dele daarmee samenhangende voorraadinvesteringen van het bedrijfsleven en de belastingpolitiek van de federale Regering, noch een stimulans tot een aanmerkelijke uitzetting, noch een prikkel tot een betekende inkrimping van de totale vraag naar goederen en diensten kon worden verwacht, het reële bruto-nationaal product, na nog een geringe stijging vertoond te hebben, zich tot medio 1956 ongeveer op het verkregen peil zou weten te handhaven. In verband met de voortdurend stijgende productiecapaciteit van de Amerikaanse volkshuishouding, betekende dit dat de Verenigde Staten het jaar 1956 zouden aangaan met een zeer lichte recessie gepaard gaande met een geleidelijk toenemende werkloosheid.

Bezien we nu de feitelijke ontwikkeling. Terwijl het reële bruto-nationaal product van het tweede op het derde kwartaal van 1955 nog toenam met 2,1 pCt., steeg het van het derde op het vierde kwartaal van dat jaar nog slechts 1,0 pCt., waarna het zich sindsdien ongeveer stabiliseerde — in feite vond in de eerste helft van 1956 een zeer kleine daling plaats. Als gevolg hiervan nam de bezettingsgraad van het Amerikaanse „productie-apparaat” in de ruimste zin, in de loop van de eerste helft

FIGUUR 1.

Bruto-nationaal product in pCt. van zijn maximaal mogelijke waarde

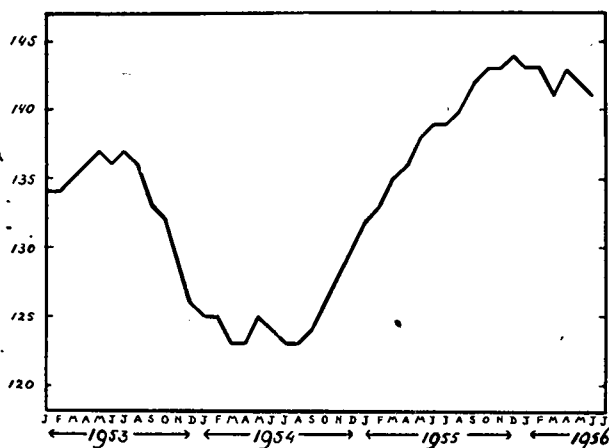
¹⁾ Zie „De conjunctuur in de Verenigde Staten” door Drs. R. Iwema in „E.-S.B.” van 5 oktober 1955.

van 1956 geleidelijk af. Dit wordt geïllustreerd in figuur 1, waarin het verloop van de procentuele verhouding tussen werkelijk en — bij volledige benutting van het arbeids-potentieel — maximaal mogelijk bruto-nationaal product in beeld is gebracht.

De industriële productie, welke een sterkere schommeling pleegt te vertonen dan het totale bruto-nationaal product, had in de eerste helft van 1956 een licht dalende tendentie. In figuur 2 is het verloop van de Algemene industriële productie-index van de Federal Reserve Board (basis 1947-49 = 100) weergegeven.

FIGUUR 2.

Algemene industriële productie-index van de Federal Reserve Board (1947-1949 = 100)

De werkloosheid ten slotte steeg van het vierde kwartaal van 1955 op het eerste kwartaal van 1956 van 3,5 pCt. der beroepsbevolking tot 4,3 pCt., hetgeen meer is dan met de normale seizoenstijging overeenkomt; in het tweede kwartaal van 1956 liep zij seizoenmatig terug tot 4,0 pCt. De toenemende werkloosheid werd echter gedeeltelijk gecamoufleerd door een werktijdverkorting. De lengte van de gemiddelde werkweek in de industrie daalde van het vierde kwartaal van 1955 op het eerste kwartaal van 1956 meer dan seizoenmatig van 41,2 uren tot 40,5 uren, terwijl zij in het tweede kwartaal van dit jaar, contrair aan het seizoen, verder terugliep tot 40,1 uren.

Kunnen wij — schoorvoetend de schijn van zelfgenoegzaamheid op ons ladend — uit het bovenstaande concluderen, dat het verloop van nationaal product en werkgelegenheid de door ons uitgesproken verwachtingen niet heeft geloopenstraft, thans rijst de vraag of deze ontwikkeling ook aan de in de prognose aangegeven oorzaken moet worden toegeschreven, dan wel dat de gebleken conformiteit tussen prognose en realiteit van toevallige aard is geweest. Lag de situatie dus zo, dat, aangezien van de eerdergenoemde „strategische factoren” geen prikkel tot een verdere uitbreiding van de totale vraag naar goederen en diensten is uitgegaan, de hausse geen lang leven beschoren kon zijn, of moet de stabiliteit van de totale nationale productie slechts worden gezien als de resultante van een door incidentele oorzaken ontstane terugslag in een bepaalde sector, tezamen met een overigens expanderende economie? De laatste opvatting doet

thans veel opgeld, waarbij dan met name de automobiellindustrie als het zwarte schaap in de kudde wordt aange-
wezen.

We kunnen dit probleem van twee zijden benaderen, en wel in de eerste plaats door te onderzoeken hoe het feitelijk verloop van de „strategische” grootheden in de beschouwde periode is geweest en in de tweede plaats

door ons af te vragen of het inderdaad uitsluitend, of vrijwel uitsluitend, de automobiellindustrie is geweest, waarin aan de expansie een eind is gekomen.

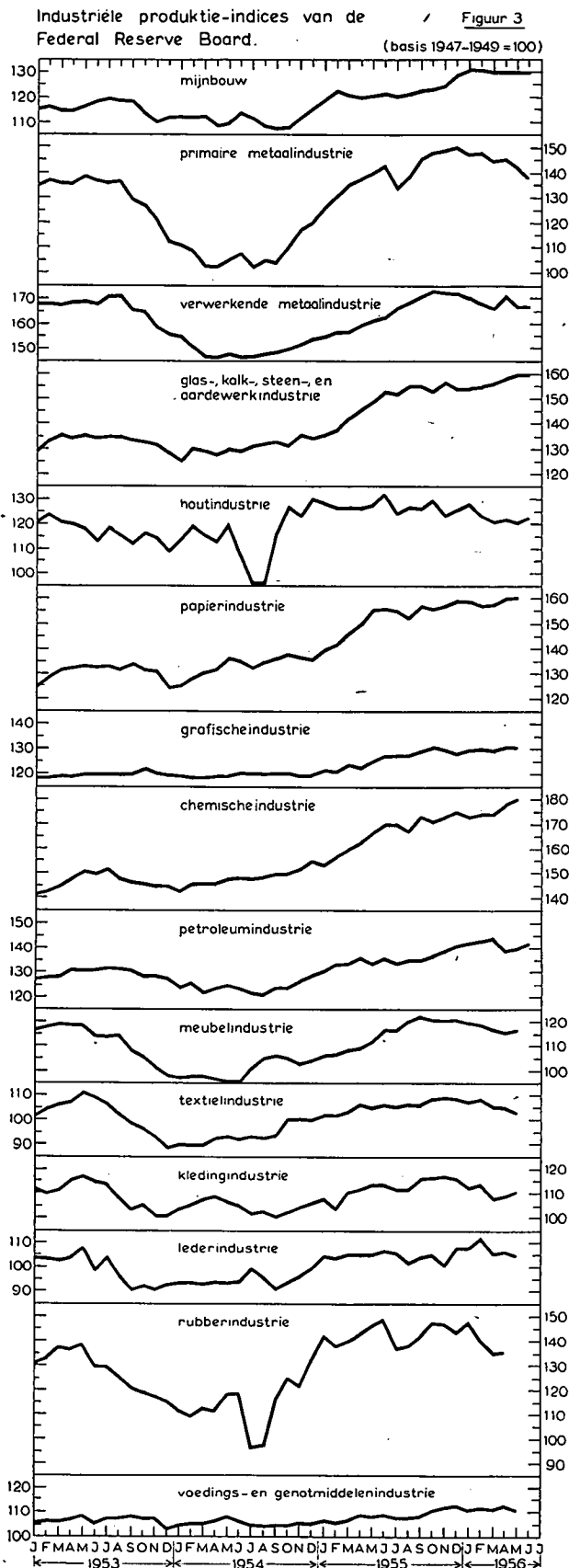
Wat de eerste vraagstelling betreft, de reële overheidsbestedingen vertoonden van het derde op het vierde kwartaal van 1955 nog een geringe stijging, bleven in het eerste kwartaal van 1956 echter constant en daalden iets in het tweede kwartaal. De voorraadvorming liep, gemeten in dollars van constante koopkracht, na een aanmerkelijke stijging van het derde op het vierde kwartaal van 1955, in het eerste kwartaal van 1956 weer ongeveer tot het oude — overigens nog steeds bovennormale — peil terug, waarop zij zich in het tweede kwartaal bijna, doch niet geheel, handhaafde. Daar ook geen belastingverlaging heeft plaatsgehad, kunnen we stellen dat van de „strategische factoren” in de beschouwde periode inderdaad geen conjunctuurstimulerende invloed meer is uitgegaan.

Ten behoeve van de tweede probleemstelling is hiernaast in figuur 3 het verloop van de produktie in alle industrietakken afzonderlijk weergegeven.

Uit de figuur blijkt, dat behalve in de verwerkende metaalindustrie, waaronder de automobiellindustrie ressorteert, ook in de mijnbouw, de primaire metaalnijverheid, de hout-, de meubel-, de papier-, de grafische, de textiel-, de kleding-, de leder- en de rubberindustrie de expansie voorlopig tot een eind kwam, respectievelijk in een lichte teruggang verkeerde. Men bedenke voorts dat de teruglopende produktie in de metaalverwerkende nijverheid niet uitsluitend op rekening van de automobiellindustrie moet worden geschreven, doch dat ook de industrie van landbouwwerktuigen en tractoren en die van radio- en televisietoestellen en huishoudelijke apparaten met moeilijkheden te kampen hadden.

Prognose.

De conjunctuurprognose voor het fiscale jaar 1957, in hoofdzaak neerkomend op een raming van de totale vraag naar goederen en diensten in dat jaar, zal weer in de eerste plaats gebaseerd moeten worden op het vermoedelijke verloop van de bestedingen van de Overheid en de voorraadvorming van het bedrijfsleven. De overheidsuitgaven, welke, na tot medio 1954 gedaald te zijn, sindsdien ongeveer stabiel bleven, zullen in het lopende fiscale jaar — onder het huidige bewind voor de eerste maal — een lichte stijging gaan vertonen, en wel over de gehele linie. In de defensiesector zullen de uitgaven voor nieuwe wapens, in het bijzonder voor geleide projectielen, een opwaartse druk tegen het budget uitoefenen. De Overheid streeft er echter naar, door een vermindering van het aantal manschappen, de stijging van de totale defensieuitgaven zoveel mogelijk te beperken. In de civiele sector zijn het vooral de nieuwe steunmaatregelen ten behoeve van de landbouw, het zgn. „soil bank”-systeem, waarbij de boeren een uitkering krijgen voor het niet bebouwen van de grond, en het ambitieuze „highway program”, een grootscheeps plan tot wegenaanleg, die de overheidsuitgaven zullen opschroeven. Deze uitgavenstijging zal echter in het lopende fiscale jaar nog slechts van beperkte betekenis blijven daar bij de invoering van het „soil bank”-systeem het agrarische produktiejaar reeds te ver was voortgeschreden om de maatregel reeds geheel effectief te doen zijn, terwijl het „highway program” in dit jaar uiteraard nog grotendeels in het stadium van voorbereiding zal verkeren. Dit alles betrof de bestedingen door de federale Overheid; de uitgaven van de Staten en de plaatselijke Overheden voor openbaar nut zullen hun

geleidelijke stijging ongetwijfeld ook in het lopende fiscale jaar voortzetten. Alles tezamen genomen valt voor fiscaal 1957 een matige stijging van de totale overheidsuitgaven, ten belope van enkele miljarden dollars, te verwachten. Op zichzelf zal hiervan ongetwijfeld een nieuwe stimulans voor het economisch leven uitgaan. De additionele overheidsuitgaven scheppen nieuw inkomen, dat, indien geconsumeerd of geïnvesteerd, op zijn beurt additioneel in komen zal creëren, en zo vervolgens.

Bezien we thans de tweede conjunctuurcomponent, de voorraadinvestering van het bedrijfsleven. Aan een raming van de toekomstige voorraadmutaties dient een beoordeling van de huidige voorraadpositie van het bedrijfsleven — gekenmerkt door de verhouding tussen de voorraden en de omzet — vooraf te gaan. Deze verhouding, die medio 1955 nog zeer laag was, bereikte medio 1956, na de aanzienlijke voorraadaccumulatie van het afgelopen jaar, een peil dat, voor het bedrijfsleven als geheel genomen, ongeveer normaal te achten is. Weliswaar kon bij een aantal bedrijfstakken, waaronder de automobielinindustrie wel het meest sprekende voorbeeld is, van een overbevoorrading worden gesproken, doch hier staan weer andere bedrijfstakken tegenover, de machine-industrie bijv., wier voorraden in verhouding tot hun omzet nog betrekkelijk gering waren. Valt, in verband met het voorgaande, een voortzetting van de voorraadaccumulatie op een schaal, zoals in het afgelopen jaar is geschied, voor het lopende fiscale jaar niet meer te verwachten, een met de normale groei van het economisch leven corresponderende voorraadvorming is, ook al uit hoofde van de, ten gevolge van de voortdurende loonsverhogingen stijgende tendentie van het prijsniveau, alleszins waarschijnlijk.

Dit betekent echter, dat de voorraadinvesteringen van het bedrijfsleven enkele miljarden dollars lager zullen liggen dan in het afgelopen jaar, waardoor de bescheiden impuls welke de Overheid, met de lichte toeneming harer uitgaven, aan de conjunctuur zal geven, voor het grootste gedeelte weer teniet zal worden gedaan.

De derde strategische factor ten slotte, de belasting-

politiek van de federale Overheid, zal in het lopende fiscale jaar waarschijnlijk even immobiel blijven als in het afgelopen jaar. De aanvankelijke geruchten over een verlaging der inkomstenbelasting zijn, in het licht van de weer toenemende overheidsuitgaven, reeds spoedig verstomd.

De voorgaande analyse der belangrijkste conjunctuurcomponenten leidt tot de conclusie dat een daling van het bruto-nationaal produkt voor het lopende fiscale jaar onwaarschijnlijk moet worden geacht, temeer daar, blijkens recente enquêtes door verschillende instanties onder ondernemers gehouden, ook de investeringen in kapitaalsuitrustingen voorlopig geen stagnatie zullen vertonen. Anderzijds wordt door de voorgaande analyse een aanmerkelijke stijging van het bruto-nationaal produkt evenmin aannemelijk gemaakt. Veeleer zal het, gemeten in dollars van constante koopkracht, ongeveer op hetzelfde peil liggen als in het afgelopen jaar, resp. enkele miljarden dollars daarboven. Ook in het laatste geval zal de produktstijging echter ten achter blijven bij de door toeneming van beroepsbevolking en arbeidsproductiviteit veroorzaakte groei van de productiecapaciteit der Amerikaanse volkshuishouding. De werkloosheid zal dan ook in het lopende fiscale jaar gemiddeld een fractie hoger liggen dan in het vorige.

Tot dusver gaven we een prognose voor het lopende fiscale jaar als geheel. Het is zeer wel denkbaar, dat in het eerste kwartaal de voorraadliquidaties van enige overbevoorrade bedrijfstakken, tezamen met de door de staking in de staalindustrie veroorzaakte voorraaddrainage in enkele andere bedrijfstakken, de totale voorraadvorming per saldo zeer gering, ja mogelijk zelfs negatief doen zijn. Als gevolg hiervan zou het bruto-nationaal produkt in dit kwartaal een inzinking kunnen vertonen. Anderzijds zal tegen het einde van het jaar, als het bovengenoemde „highway program” van de federale Overheid langzamerhand van het stadium van voorbereiding in het stadium van uitvoering zal geraken en de nieuwe landbouwsteunmaatregelen ten volle effectief worden, het bruto-nationaal produkt waarschijnlijk iets sterker oplopen.

N.E.I., 25 augustus 1956.

R. IWEMA.

De wereldscheepsbouw

Gedurende het eerste halfjaar 1956 werd bij de grote werven in de verschillende scheepsbouwlanden wederom een aanzienlijk aantal bouwopdrachten geplaatst. De orderportefeuilles zijn dan ook behoorlijk gevuld en het merendeel der werven is tot 1960 van voldoende werk voorzien. Waren het in vorige jaren vooral tankschepen, welke in groten getale werden besteld, sedert verleden jaar gaan reders, dank zij de gunstige stemming op de algemene vrachtenmarkt en de grote vraag naar scheepsruimte voor het vervoer van kolen en erts, eveneens tot uitbreiding hunner vloot van schepen voor de algemene vrachtaart over.

Blijkens de door Lloyd's Register gepubliceerde gegevens waren op 1 juli jl. in de verschillende landen, — excl. communistisch China, de Sowjet Republiek en de satellietlanden die geen bijzonderheden publiceren — in totaal 1.534 schepen, metende 7.223.004 b.r.t. in aanbouw, een vermeerdering van 213.825 b.r.t. vergeleken met ultimo april jl. Bedroeg het aandeel der tankschepen in de totale in aanbouw zijnde tonnage in september 1954 niet minder dan 58,5 pCt., op 1 juli jl. was dit gedaald

tot 39,1 pCt., waarmede het laagste punt sedert juni 1951 werd bereikt. Vermoedelijk zal overigens het aandeel der tankschepen in de nabije toekomst, gezien het aantal tankschepen, deels zowel geschikt voor de erts- als de tankvaart, dat de laatste maanden besteld werd, wederom een stijging te zien geven.

In Engeland waren op 1 juli jl. 334 schepen met een inhoud van 2.028.132 b.r.t., een vermindering van 232.817 b.r.t. vergeleken met het eerste kwartaal van 1956, en in de overige landen 1.200 schepen, metende 5.194.872 b.r.t., een vermeerdering van 446.642 b.r.t. vergeleken met 30 april jl., in aanbouw. Bij laatstgenoemde groep neemt Japan met 1.116.490 b.r.t. (+ 114.781 b.r.t.) de eerste plaats in, gevolgd door Duitsland met 806.679 b.r.t. (+ 35.814 b.r.t.), Italië met 651.889 b.r.t. (+ 146.330 b.r.t.) en Nederland met 583.560 b.r.t. (+ 106.302 b.r.t.). Vooral indien men de zeer aanzienlijke schade, welke in het bijzonder in Japan en Duitsland door oorlogsgeweld werd geleden, en de beperkingen, welke de scheepsbouw in die landen gedurende de eerste jaren na de oorlog door de geallieerden werden opgelegd, in aanmerking

neemt, is de vlucht welke de scheepsbouw in Japan en West-Duitsland heeft genomen wel zeer opvallend!

Liberia neemt in de rij der buitenlandse opdrachtgevers met 693.824 b.r.t. wederom de eerste plaats in, gevolgd door Noorwegen met 515.286 b.r.t. en Panama met 508.610 b.r.t. Van de totale tonnenmaat voor buitenlandse opdrachtgevers in de verschillende landen in aanbouw, nl. 2.938.718 b.r.t., namen de Engelse werven op 1 juli jl. slechts 464.905 b.r.t. voor haar rekening! Bij al deze cijfers is geen rekening gehouden met de in bestelling zijnde tonnage met welke bouw nog geen begin werd gemaakt.

Ter gelegenheid van de op 31 juli jl. gehouden halfjaarlijkse vergadering van het American Bureau of Shipping wees de president erop, dat in 1955 in de verschillende landen tezamen in totaal 566 schepen, metende 4.342.000 b.r.t. en met een totaal draagvermogen van 6.230.000 ton werden opgeleverd. Bij deze cijfers is uitsluitend rekening gehouden met schepen van 1.000 b.r.t. en groter. Vergeleken met 1954 toen een recordproductie werd bereikt, is dit een vermindering van ruim 10 pCt. Alles wijst er echter op, dat de produktie dit jaar tenminste die van 1954 zal evenaren en, indien de voortekenen niet bedriegen, het niveau van circa 5 mln. b.r.t. zal bereiken, waarmede dan een nieuw hoogtepunt na de oorlog zou zijn bereikt. Met uitzondering slechts van 1955 is de scheepsbouwproductie gedurende elk der tien jaren sedert het einde van de oorlog gestegen. In totaal werden niet minder dan 4.758 schepen met een inhoud van 32.577.000 b.r.t. en met een draagvermogen van 45.672.000 ton opgeleverd! Rond 46 pCt. dezer tonnenmaat bestond uit schepen voor de tankvaart, 44 pCt. uit vracht- en 10 pCt. uit passagierschepen. *De wereldkoopvaardijvloot telt thans 15.148 schepen, metende 92.944.000 b.r.t. en met een totaal draagvermogen van 129.975.000 ton, vergeleken met 13.004 schepen met een inhoud van 59 mln. b.r.t. en een draagvermogen van 81.359.500 ton voor de oorlog; m.a.w. het draagvermogen is thans 48.615.500 ton groter dan voor de oorlog.* De potentiële vervoerscapaciteit is door de groter snelheid van het moderne schip in feite groter dan uit een simpele vergelijking der cijfers blijkt.

Van de verleden jaar gereed gekomen schepen waren er 172 met een draagvermogen van 2.225.000 ton, bestemd voor de tankvaart. Voorts werden 377 schepen, met een draagvermogen van 1.980.000 ton, bestemd voor de vrachtvaart, opgeleverd, terwijl 17 passagiersschepen, metende 137.000 b.r.t. in dienst werden gesteld. Rond 50 pCt. der verleden jaar gereedgekomen schepen bestond uit tankers, ca. 45 pCt. uit vrachtschepen terwijl het aandeel der passagierschepen slechts ca. 3 pCt. bedroeg. Engeland nam, gerekend naar de bruto-inhoud, met 27 pCt. (1954 : 28 pCt.) van de totale, verleden jaar opgeleverde tonnage, de eerste plaats in, gevolgd door Duitsland met 17 pCt. en Japan met 10 pCt. De thans in de verschillende landen in aanbouw, resp. bestelling zijnde tonnage heeft een inhoud van ruim 19,7 mln. b.r.t. Ook dit is een nieuw hoogtepunt in vredeestijd!

Opvallend is het aantal tankschepen en schepen, speciaal bestemd voor het vervoer van erts, dat met name gedurende de laatste maanden werd besteld. Verscheidene dezer schepen hebben een draagvermogen van meer dan 40.000 ton. In het afgelopen halfjaar kwamen de „Ore Regent” en de „Ore Prince” gebouwd door de werf te Kure, Japan gereed. Beide schepen, bestemd voor de ertsvaart en met een draagvermogen van 44.675 ton, werden aan de Universe Tankships Inc., gelieerd met de National

Bulk Carriers, opgeleverd. Voor rekening dezer opdrachtgeefster zijn op dezelfde werf nog twee tankschepen met een draagvermogen van 83.000 ton in aanbouw. Voorts leverde, eveneens in het eerste semester, de te Nagasaki gevestigde werf van het Mitsubishi-concern de super-tanker „Wafra” met een draagvermogen van 45.830 ton en bestemd voor de Tidewater Oil Co., op, terwijl in Italië, Duitsland, Nederland — o.a. de door de Nederlandsche Dok- & Scheepsbouw Mij. gebouwde tanker „Western Gulf” van 36.880 ton draagvermogen, de door Wilton Feyenoord gebouwde tanker „Caltex Rotterdam” van 32.000 ton draagvermogen en de door Van der Giessen gebouwde tanker „Esso Nederland” van 26.445 ton draagvermogen — Frankrijk en Engeland verscheidene tankers en ertsschepen, variërend van ca. 19.000 tot 47.220 ton, gereed kwamen.

De vraag in hoeverre de aanzienlijke uitbreiding, welke aan de wereldtankvloot wordt gegeven, tot een teveel aan tonnage zal leiden, blijft de gemoederen bezig houden, vooral nu sprake is van plannen om een pijpleiding van de Middellandse Zee (Marseille) naar de belangrijke industriecentra in West-Europa aan te leggen. De te Londen gevestigde firma John. I. Jacobs & Co. Ltd., heeft recentelijk aan dit aspect aandacht geschonken. Er van uitgaand dat verleden jaar door de Westeuropese landen in totaal rond 40 mln. ton uit het Midden-Oosten werden aangevoerd en dat de pijpleiding eventueel eind 1960 in gebruik kan worden genomen, zou de totale aanvoer in laatstgenoemd jaar, rekening houdend met een jaarlijkse stijging van het verbruik met 12 pCt. circa 64 mln. ton bedragen. Verschepping ener dergelijke hoeveelheid met tankschepen naar de gebruikelijke continentale havens impliceert een tonnage gelijk aan rond 550 tankschepen van het T-2 type. Aannemend dat ca. 30 mln. ton naar de Franse Middellandse Zeehaven verscheept zouden worden, teneinde vandaar noordwaarts via de pijpleiding te worden gedirigeerd en dat de overige 34 mln. ton evenals tot dusver per tankschip naar de continentale havens zouden worden getransporteerd, zou de benodigde tanktonnage, uitgedrukt in schepen van het T-2 type, tot circa 490 eenheden beperkt kunnen worden hetgeen een vermindering van zestig T-2 tankers, resp. 11 pCt. zou betekenen. Daar het totale draagvermogen der wereldtankvloot per ultimo 1960 echter, naar mag worden aangenomen, gelijk zal zijn aan circa 3.400 schepen van het T-2 type, zou de besparing aan scheepsruimte in feite minder dan 2 pCt. bedragen! Dit zijn uiteraard globale ramingen maar zij geven nochtans een indruk van het effect ener pijpleiding als bovenbedoeld op de behoefte aan tankruimte. Het is duidelijk dat de aanleg van een dergelijke leiding niet tot een tastbaar surplus aan tanktonnage zal leiden.

Bijzondere aandacht verdient de grote bedrijvigheid in Japans scheepsbouw. Evenals in het eerste, werd ook in het tweede kwartaal van dit jaar een grotere tonnenmaat te water gelaten — en een begin gemaakt met de bouw van een groter tonnage — dan in enig ander land. Het is dan ook geenszins onmogelijk dat Engeland, wat de te water gelaten tonnage betreft, dit jaar voor het eerst sedert het einde van de oorlog door Japan van de eerste plaats zal worden verdrongen en dat, als logisch gevolg der dit jaar te water gelaten tonnage, door Japan in 1957 een groter tonnage dan door Engeland zal worden opgeleverd. Typerend is in dit verband dat in het tijdvak van 1 april-30 juni 1956 door het Japanse Ministerie van Vervoer contracten voor de bouw van 31 schepen met een totaal draagvermogen van 1.015.360 ton

Nieuwe opdrachten

Twaalf maandelijke periode eindigend	Voor Engelse rekening			Voor buitenlandse rekening			Totaal	
	aantal schepen	In 1.000 b.r.t.	pCt. van het totaal	aantal schepen	In 1.000 b.r.t.	pCt. van het totaal	aantal schepen	In 1.000 b.r.t.
31-mei 1954	171	273	60,2	41	180	39,8	212	453
31-mei 1955	271	766	86,8	24	117	13,2	295	883
31-mei 1956	326	2.132	84,5	38	391	15,5	364	2.523

— totale bouwkosten ca. \$ 172 mln. — voor buitenlandse rekening werd goedgekeurd.

Noorwegen is nog steeds één der belangrijkste opdrachtgevers op scheepsbouwgebied. Gedurende de eerste zes maanden van dit jaar verleende de Noorse Regering vergunning voor de bouw op buitenlandse werven van 93 vracht- en 16 tankschepen met een totaal draagvermogen van circa 1.120.000 ton. In tegenstelling echter tot de eerste jaren na de oorlog toen Noorse reders hun buitenlandse opdrachten tussen Engelse en Zweedse werven verdeelden, viel het accent dit jaar, afgezien van Zweden, op de Duitse werven die dan ook een groter aantal Noorse bouwopdrachten boekten dan haar Engelse concurrenten.

Ofschoon ook de Engelse werven op goed gevulde order-portefeuilles die haar tot 1960 voldoende werk verschaffen, kunnen bogen, trekt de daling van het percentage der buitenlandse opdrachten nochtans de aandacht. Nadat Englands scheepsbouw in 1951 wat het totale aantal bouwopdrachten betreft een hoogtepunt bereikte, onderging het aantal bestellingen gedurende de daarop volgende jaren een gevoelige vermindering. In 1954 was de bij Engelse werven in aanbouw, resp. bestelling zijnde tonnage van 7 tot 4 mln. b.r.t. gedaald! Gedurende de daarop volgende twaalf maanden konden de werven, dank zij de gunstiger stemming op de algemene en de tankvrachtenmarkt, deze achterstand goeddeels inhalen: 371 schepen, metende 2.560.000 b.r.t. werden bij Engelse werven, voornamelijk echter door Engelse opdrachtgevers, besteld en hiermede werd het hoogtepunt van 1951 vrijwel geëvenaard. Blijkens door de Shipbuilding Conference recentelijk gepubliceerde gegevens, boekten Engelse werven in het tweede kwartaal van dit jaar opdrachten voor de bouw van 69 schepen, metende 436.000 b.r.t. In totaal waren op 1 juli jl. 797 schepen met een inhoud van 5.242.000 b.r.t. en geschatte bouwkosten van £ 675 mln. in Engeland in aanbouw, resp. bestelling. Het aandeel der opdrachten voor buitenlandse rekening vertegenwoordigt echter slechts 21 pCt. van het totaal! Bovenstaande tabel, ontleend aan gegevens der Shipbuilding Conference, geeft een duidelijk beeld van de daling der buitenlandse opdrachten in het tijdvak 1 juni 1954-1 juni 1956.

Legt men zijn oor te luisteren in de kringen van Engeland's scheepsbouw, dan krijgt men niet de indruk dat men zich hierover zorgen maakt, resp. dat aan de diepere achtergrond van het dalend aantal buitenlandse opdrachten voldoende aandacht wordt besteed. Integendeel, men hoort grif de mening verkondigen dat het zoveel groter aandeel der Engelse bestellingen eigenlijk „a blessing in disguise” is! Tijdig plaatsen van opdrachten door de Engelse rederijen, aldus een vaak gehoord argument, stelt haar immers in staat van de gunstige stemming op de vrachtenmarkt te profiteren en wanneer de binnenlandse opdrachten te zijner tijd zijn uitgevoerd zal men er

gemakkelijker in slagen buitenlandse bestellingen te boeken daar de werven elders dan waarschijnlijk nog volledig zijn bezet en langere levertijden zullen vragen. Men behoeft, aldus de redenering, dan ook minder het gevaar te duchten, dat de concurrenten bereid worden gevonden vaste prijzen te noteren. Voor zover men al klachten heeft, gelden deze voornamelijk de trage levering van scheepsbouwstaal. Aan de steeds weder terugkerende nieuwe looneisen, het streven naar kortere werktijden, geringere produktie, de beruchte „demarcation rules” schenkt men slechts terloops aandacht. De gevolgen hiervan komen immers krachtens de „cost plus” clausule in de bouwcontracten voor rekening der opdrachtgevers! Men heeft voorlopig meer dan voldoende werk dat een alleszins redelijke winstmarge laat en... „we still build the best ships in the world so why worry?”. Volledigheidshalve moet wel melding worden gemaakt van een recente beschouwing onder het waarschuwend opschrift „Western Germany's rising competition with British exports”, waarin uitvoerig wordt stil gestaan bij een rapport van de Engineering Advisory Council onder voorzitterschap van de President van de Board of Trade en gewezen wordt op Englands dalend aandeel in de wereldhandel van industriële produkten.

De buitenlandse opdrachtgever laat bij het passeren der Engelse werven andere overwegingen gelden. De weinig bevredigende situatie op het arbeidsfront animeert nu eenmaal niet tot het plaatsen van opdrachten bij Engelse werven zolang hij elders even goed en als regel beter terecht kan. Het behoeft geen betoog dat ook Englands scheepsbouw zijn deel in de stroom van buitenlandse opdrachten zou hebben gekregen, indien niet met bovengenoemde factoren rekening moest worden gehouden. Het zijn vooral de Japanse en Duitse werven welke een aanzienlijk deel dezer opdrachten hebben geseceureerd, terwijl Zweden zoals gewoonlijk het grootste percentage der Noorse bestellingen welke in het afgelopen halfjaar geplaatst werden, kreeg toegewezen. De voor Noorse rekening in totaal in aanbouw, resp. bestelling zijnde tonnage vertegenwoordigde op 1 juli jl. ruim 5,2 mln. ton, draagvermogen. Hiervan leveren Zweden 1,8 mln. ton, Noorse werven 1,3 mln. ton, Duitsland 900.000 ton en Engeland slechts 500.000 ton gevolgd door Nederland met 300.000 ton. De Noorse koopvaardijvloot telt op het ogenblik 2.442 schepen met een inhoud van 7.540.147 b.r.t. waarin begrepen 444 tankschepen, metende 4.169.395 b.r.t.

Intussen blijkt uit bovenstaand beknopt overzicht duidelijk dat de internationale scheepsbouw allermindst reden tot klagen heeft. Goed gevulde orderportefeuilles, die gedurende de eerstvolgende jaren een volledige werfbezetting verzekeren, wettigen de verwachting dat 1956 wederom alleszins bevredigende bedrijfsresultaten zal opleveren.

Werkclassificatie in de metaalindustrie

(II¹)

Inleiding.

Sedert het einde van de eerste wereldoorlog worden de vakken (beroepen) van de werknemers in de metaalindustrie ingedeeld in drie vakgroepen.

Artikel 4 van de c.a.o. in de metaalindustrie zegt: „Elk vak dat in de metaalindustrie voorkomt, is ingedeeld bij één der drie volgende vakgroepen:

Vakgroep 1. Geschoolde vakken, die een lange leeren oefentijd vereisen.

Vakgroep 2. Geoefende vakken, met een opleiding, hoofdzakelijk bestaande in oefening, ter verkrijging van routine.

Vakgroep 3. Ongeschoolde vakken, waarvoor geen opleiding noodzakelijk is”.

Artikel 5 van de c.a.o. sluit hierop aan met: „De in art. 4. bedoelde indeling is voor alle vakken vastgesteld bij een vaklijst, die als bijlage aan deze overeenkomst is toegevoegd en geacht wordt daarvan deel uit te maken”. In bedoelde bijlage staan ca. 550 vakken (beroepen) met de betreffende vakgroep vermeld.

De invoering van deze drie vakgroepen destijds was een verbetering en deze indeling heeft gedurende een aantal jaren goed voldaan. Toen echter de specialisatie zich meer en meer doorzette werd deze vaklijst steeds minder goed hanteerbaar. Zo staat bijv. achter het vak „monteur” vakgroep 1 vermeld. Wat wordt hier echter met monteur bedoeld? Is iedereen die iets monteert (bijv. schroefjes) een monteur? Een andere moeilijkheid is, dat in geval van onenigheid over de indeling in de juiste vakgroep er geen voldoende objectieve maatstaf is om een gemotiveerde uitspraak te doen.

Tenslotte willen wij nog opmerken dat bij de indeling in vakgroepen alleen maar gelet wordt op de duur van de opleiding. Het is echter o.i. minder juist om ook niet met andere factoren (bijv. inconveniënten welke met het werk samenhangen) rekening te houden.

Overgang van vaklijst naar functielijst.

Nadat het functieboek gereed was gekomen en de bij de zes werkklassen behorende lonen tussen werkgevers- en werknemersorganisaties waren overeengekomen en door het College van Rijksbemiddelaars waren goedgekeurd, moest de procedure voor de invoering van de werkclassificatie in de individuele onderneming worden vastgesteld.

Hiervoor had men o.a. de keuze uit de volgende mogelijkheden:

1. de werkgever deelt, met behulp van het functieboek, de verschillende functies in de onderneming in werkklassen in;
2. als 1, echter in overleg met ondernemingsraad of kern;
3. als 1, echter in overleg met de betrokken vakbonden (en eventueel werkgeversorganisatie);
4. indeling heeft plaats door werkgevers- en werknemersorganisaties en betrokken onderneming tezamen.

Aangezien de werkclassificatie een zaak is van zowel werkgevers als werknemers en voorkomen moet worden dat om loonpolitieke of andere redenen er onjuistheden

worden begaan, is voor de laatste mogelijkheid gekozen. De procedure is met de bijbehorende lonen, enz. opgenomen in de aanvullende c.a.o. in de metaalindustrie.

In de eerste uitvoeringsmaatregel (hoofdstuk III van genoemde c.a.o.) wordt daarom o.a. het volgende bepaald ²⁾:

„De Vakraad voor de Metaalnijverheid ³⁾

Gezien de overeenkomst dd. 4 december 1953;

Overwegende:

dat bij het indelen van functies in werkklassen in plaats van het indelen van vakken volgens de bestaande vaklijst tal van loontechnische problemen moeten worden opgelost;

dat bij de vervanging van de reeds jarenlang bestaande indeling van de in de metaalindustrie verrichte functie in zes werkklassen met de daarmee gepaard gaande verbrekking van de bestaande onderlinge loonverhoudingen, moeilijkheden van psychologische aard niet te vermijden zullen zijn;

dat het daarom een vereiste is voor het welslagen van het nieuwe beloningssysteem dat aan betrokkenen ruimschoots de tijd wordt gelaten zich aan de nieuwe situatie aan te passen en deze te aanvaarden;

dat een verantwoorde verwezenlijking van het doel, dat de Vakraad zich heeft gesteld, n.l. te komen tot rechtvaardige loonbepaling, niet toelaat dat men in de ondernemingen volkomen vrij en naar eigen inzicht te werk zou gaan, daar het niet denkbeeldig is dat dan tussen de verschillende ondernemingen zodanige verschillen zouden ontstaan dat het eindresultaat een min of meer chaotische toestand zou zijn met alle ongewenste gevolgen van dien;

dat het dientengevolge onvermijdelijk is dat bij de voorbereiding van de invoering van een functielijst in een onderneming deskundigen van of vanwege de Vakraad betrokken moeten worden;

Gezien het advies van de Vaklijstcommissie van de Vakraad voor de Metaalnijverheid;

Stelt als eerste uitvoeringsmaatregel vast:

1. Een onderneming die wil overgaan van de indeling van de werknemers in vakgroepen naar de indeling van de in die onderneming verrichte functies in werkklassen, stelt zich met de Vakraad in verbinding.

2. Met de hulp van een deskundige van of vanwege de Vakraad wordt nagegaan hoe de in de onderneming uitgeoefende functies moeten worden ingedeeld.

3. Deze indeling geschiedt met gebruikmaking van reeds vooraf vanwege de Vakraad in werkklassen ingedeelde functies, die op de betreffende onderneming van toepassing zijn, terwijl voor nog niet ingedeelde functies een functie-omschrijving is gemaakt aan de hand van een voorbeeld, dat door de Vakraad ter beschikking wordt gesteld. Door of vanwege de Vakraad zullen deze functies dan in een werkklassse worden ingedeeld.

4. Nadat alle functies in werkklassen zijn ingedeeld, zal worden nagegaan of er bij de invoering moeilijkheden op loongebied te verwachten zijn en hoe deze eventueel kunnen worden opgelost. Hiertoe moet de onderneming een aantal met name genoemde gegevens aan de Vakraad overleggen.

5. Indien uit genoemde gegevens blijkt dat de maximum lonen, opgelegd door het College van Rijksbemiddelaars, niet overschreden worden, deelt de Vakraad de betreffende onderneming mede dat hij zich in principe accoord verklaart met de voorbereiding van de maatregelen voor de overgang.

6. Nadat de onderneming de in het vorige lid genoemde mededeling heeft ontvangen, zal zij overleg plegen met de vertegenwoordigers van de Vakverenigingen. Zij zal tevens overleg plegen met de kern c.q. ondernemingsraad, teneinde deze in staat te stellen advies uit te brengen over de overgang. Nadat dit overleg heeft plaats gevonden zal de onderneming het verzoek tot overgang bij de Vakraad kunnen indienen. Zij

²⁾ De tekst is hier en daar wat bekort.

³⁾ De Vakraad voor de Metaalnijverheid (tegenwoordig Vakraad voor de Metaalindustrie geheten) is een stichting, welke gevormd wordt door de drie werkgevers- en de drie werknemersorganisaties in de metaalindustrie en welke zich volgens de statuten tot doel stelt „met inachtneming van het algemeen belang, door middel van samenwerking tussen werkgevers en werknemers goede sociale verhoudingen in de metaalindustrie tot stand te brengen en te bevorderen”.

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel is gepubliceerd in „E.-S.B.” van 22 augustus 1956, blz. 754.

zal daarbij melding maken van de inhoud van het hier bedoelde advies van de kern.

7. Op grond van het onder 6 genoemde verzoek verleent de Vakraad alsdan toestemming tot de overgang van vaklijst naar functielijst".

Gelijktijdig met de onder 5 bedoelde principiële akkoordverklaring ontvangt de onderneming o.a. een lijst, waarin alle in de betrokken onderneming voorkomende functies met bijbehorende werkklasse staan vermeld. Deze lijst, de zgn. ondernemingsfunctielijst, is de basis voor de onderneming om haar werknemers steeds juist in te delen en tevens de nieuwe rechtspositie van de werknemers. Deze ondernemingsfunctielijst kan slechts gewijzigd of aangevuld worden met toestemming van de Vakraad.

In de onder 7 bedoelde toestemming tot overgang van vaklijst naar functielijst wordt door de Vakraad bepaald, dat de onderneming jaarlijks een opgave aan de Vakraad dient te verstrekken, waarin o.a. staat vermeld het aantal volwassen werknemers per werkklasse. Dit wordt door de Vakraad vergeleken met de oorspronkelijke verdeling over de werkklasse; het zal duidelijk zijn dat de (procentuele) verschillen niet te groot mogen zijn, tenzij er sprake is van min of meer ingrijpende wijzigingen in het productieproces.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de invoering met de nodige waarborgen is omkleed. Dit is o.i. dan ook een der redenen waarom de invoering tot nu toe met zeer weinig en dan nog geringe moeilijkheden is gepaard gegaan. Dit laatste is waarschijnlijk ook voor een niet onbelangrijk deel het gevolg van de zeer uitvoerige voorlichting (cursussen, vergaderingen, brochures, artikelen in vakblad, enz.), welke de vakbonden aan haar leden hebben gegeven. Een nadeel van deze opzet blijft uiteraard, dat er zoveel tijd in gaat zitten.

Indeling van jeugdige werknemers.

In de praktijk komt het meermalen voor, dat jeugdige werknemers op het eerste oog ongeveer eenzelfde functie verrichten als een volwassen werknemer. Bij nader inzien zullen wij echter heel vaak verschillen kunnen constateren. Zo zal de jeugdige werknemer veel vaker de hulp van zijn baas in moeten roepen. De vraag is nu: hoe moet zo'n jeugdige werknemer worden ingedeeld? Wij willen dit vraagstuk aan de hand van een voorbeeld behandelen. Stel dat in de modelmakerij van een gieterij de volgende functies worden verricht:

- Functie A:* (werkklasse 6) maken van gecompliceerde modellen en modelplaten van hout, zelfstandig, volgens tekening; maken van mallen en trekplanken voor gecompliceerde gietstukken, welke zonder model gevormd worden, zoals: loc. cilindervormige met Bosch-schuiven, viertact dieseldeksels, centrifugaalpompen met dubbelzijdige instroming, enz.
- Functie B:* (werkklasse 5) maken van modellen van hout, zelfstandig, volgens tekening, voor bijv. schakelkasten, lagerschilden met koelribben, frames voor weegschalen, tunnelblokken, enz.
- Functie C:* (werkklasse 4) maken van eenvoudige modellen of onderdelen van modellen en trekplanken van hout volgens tekening, voor bijv. lagerschilden zonder koelribben, buizen en hulpstukken, enz.
- Functie D:* (werkklasse 3) maken van eenvoudige modellen of onderdelen van modellen van hout voor bijv. rechte roosterbaren, ankerplaten, enz.

Laten wij verder aannemen dat een jeugdige werknemer belast is met het genoemde in functie A, d.w.z. dat zijn functie en dus hijzelf in werkklasse 6, de hoogste werkklasse, geplaatst zou moeten worden. Indien deze functie echter met veel hulp van baas en collega's wordt uitgeoefend, is het nog de vraag; of betrokkene voldoende capaciteiten heeft om op den duur in deze functie gehandhaafd te worden. Om nu een terugstelling naar een lagere werkklasse te voorkomen, is het verstandig om zich bij de indeling af te vragen, welke werkzaamheden door betrokkene *geheel zelfstandig* kunnen worden verricht. In de praktijk betekent dit dikwijls, dat onze jeugdige werknemer niet in werkklasse 6, maar in werkklasse 5, 4 of 3 wordt ingedeeld. Het bovenstaande doet zich hoofdzakelijk voor bij de geschoolde werknemers.

IJking werkclassificatiedeskundigen van de Vakraad.

Dit artikel wil iets zeggen over de praktijk van de werkclassificatie (in de metaalindustrie). Wij menen er daarom goed aan te doen het artikel te besluiten met een praktische vraag, nl.: hoe voorkomt men dat een functie in de ene onderneming anders gewaardeerd wordt dan in een andere onderneming? Hiertoe wordt o.a. gebruik gemaakt van films, welke bepaalde werkzaamheden (functies) laten zien. Door de hierbij aanwezige deskundigen worden voor deze functies waarderingscijfers per kenmerk „geschat” en naderhand worden deze gezamenlijk besproken. Door dit regelmatig te doen krijgt men dat de verschillende deskundigen eenzelfde „schattingsniveau” zich eigen maken.

Utrecht.

A. J. BRUGGINK.

Enige aspecten van de druivencultuur

Het Westland geniet een grote bekendheid door zijn druivencultuur. Deze cultuur is nog altijd een van de belangrijkste cultures in dit oudste tuinbouwcentrum van ons land. Hoewel op kleinere schaal dan vóór 1940, blijven verschillende kwekers voortgaan met het kweken van druiven, teneinde aldus hun bedrijfsrisico over enkele hoofdcultures te spreiden.

Historie.

Reeds eeuwenlang wordt de druif in deze omgeving, die door haar gunstige klimatologische en andere omstandigheden — onder welke de bodemgesteldheid — zo bijzonder geschikt is voor tuinbouw, verbouwd. Oorspronkelijk geschiedde dit door de monniken van de verschillende kloosters, die hier vroeger stonden. Zij kweekten de druif, evenals verschillende andere vruchten,

zoals appels, peren, perziken en pruimen, die uit verre, vreemde landen waren meegebracht door teruggekeerde Kruisvaarders, in de kloostertuinen. Af en toe stonden zij een druivenboompje af aan de hovenier van de een of andere buitenplaats in deze streek en op deze wijze kwam de druif langzamerhand eveneens ter tafel bij de „landadel” van dit gewest.

Toen in de tweede helft der zestiende eeuw de kloosters en hun bezittingen werden gesaeculariseerd en de vruchtbomen in het bezit kwamen van nieuwe eigenaars was er evenwel nog in het geheel geen sprake van een druivencultuur in de huidige vorm. De grondslag hiervoor werd gelegd door de eerste pastoor, die na de Hervorming in het Westland zijn intrede deed, nl. Pastoor Franciscus Verburch (1647-1708). Deze figuur, die afkomstig was uit landbouwerskringen, stimuleerde de verbouw in hoge

mate en hij diende dientengevolge niet slechts de geestelijke maar ook de stoffelijke belangen zijner streekgenoten.

Ontwikkeling.

Gedurende de achttiende, de negentiende en de twintigste eeuw ontwikkelde de teelt zich steeds verder en deze ontwikkeling ging hand in hand met die van de vooruitgang der produktietechniek.

Aanvankelijk verbouwde men de druif in de open lucht, waarbij gebruik werd gemaakt van houten schuttingen, gericht op het z.o., langs welke de bomen werden geleid aan de zonzijde. Later, d.w.z. in de negentiende eeuw, werden de schuttingen vervangen door stenen muren, die waren gemaakt van Waal- of IJsselstenen en die waren voorzien van steunberen en afgedekt met dakpannen. Deze muren, die ongeveer twee meter hoog waren en verschillend van lengte, zag men op heel veel tuinen tot na de eeuwwisseling.

In de tweede helft van de vorige eeuw werd ertoe overgegaan tegen de muren ruiten te plaatsen, daar het was voorgekomen, dat in koude jaren de druiven niet rijp waren geworden. De ruiten werden tenslotte vervangen door kassen, die tegen de muren werden gebouwd en er gedeeltelijk op steunden, zgn. muurkassen. Eerst in deze eeuw kwam het type kas, dat nu nog algemeen wordt gebruikt en dat heeft bewezen voor het telen van druiven het doelmatigst te zijn.

Wat betreft de soorten druiven ging o.a. de ontwikkeling in de richting van die soorten, die zich het best leenden voor vervoer over grotere afstanden, hetgeen een eerste voorwaarde is voor export. In dit verband ontstonden bijv. soorten als de Black Alicante, een soort met een grote diep blauwzwarte korrel, die vlezig is en een stevige schil heeft en zich ten gevolge van laatstgenoemde eigenschap zeer goed leent voor vervoer over grote afstand, alsmede de Muscaat van Alexandrië, een grote groenachtige druif, vlezig, in het bezit van een stevige schil en een bepaald aroma, waaraan wellicht de naam is ontleend. Als derde variëteit, welke door de dunne schil slechts geschikt is voor vervoer over korte afstand, dus het binnenland, kan worden genoemd de Frankenthaler, een druif met een kleine, enigszins roodachtig gekleurde blauwe korrel en een hoog suikergehalte. Van de tegenwoordig bekende soorten worden de zoëven genoemde met de Golden Champion het meest verbouwd, in het bijzonder de Black Alicante en de Muscaat van Alexandrië. De teelt van de Frankenthaler is hierbij vergeleken van geringe betekenis.

Afzet.

De afzet richtte zich tot aan de jaren rond de eeuwwisseling, overeenkomstig die van de meeste andere tuinbouwprodukten uit het Westland, hoofdzakelijk op de binnenlandse markt, i.c. de omliggende grote steden en Amsterdam. In deze eeuw ging de druif weldra grotere afzet vinden op de buitenlandse markt; met name Duitsland en Engeland, twee dichtbevolkte industrielanden met een stijgende levensstandaard, gingen meer fijnere tuinbouwprodukten, onder welke druiven, verbruiken.

Bovenaan de rechterkolom volgen enige cijfers omtrent de aanvoer, de afzet en de voornaamste landen naar welke wordt uitgevoerd.

De uitvoercijfers voor 1940 geven in verband met de oorlog geen goed beeld en zijn dientengevolge niet vermeld, terwijl de uitvoercijfers voor 1946 sterk afwijken. Andere landen naar welke export plaatsvindt zijn Zweden en België.

jaar	aanvoer (× 1.000 ton)	uitvoer (× 1.000 ton)	waarvan naar	
			Duitsland (in pCt. van totale uitvoer)	Engeland
1905	600	15	?	?
1927	7.805	4.116	63	35
1934	20.245	7.514	59	28
1937	21.809	11.445	56	23
1940	22.149	—	—	—
1946	15.310	7.515	—	89
1950	15.608	7.609	50	32
1955	ca. 12.000	3.779	43	31

Bron: Ministerie van Landbouw.

Door het gebruikmaken van de koeltechniek, waarbij men de beschikking heeft over modern ingerichte koelhuizen, is men in staat het aanbod van druiven over een langere periode te spreiden, zodat het aanbod na afloop van de oogstperiode, die voor niet gestookte druiven valt in de maanden september, oktober en november, kan worden gecontinueerd in de maanden december t/m maart. Over de hoeveelheden gekoelde druiven zijn helaas geen nauwkeurige cijfers beschikbaar; wel kan worden vermeld dat de hoeveelheid druiven, die ieder jaar wordt gekoeld, steeds groter wordt.

Productie en kwaliteit.

Bij de uitbreiding van het glasareaal in onze tuinbouw, zoals die in het bijzonder heeft plaatsgevonden sedert de jaren na de eerste wereldoorlog, bleef de expansie van de met druiven beteelde oppervlakte geenszins achter. Hieronder volgen enkele gegevens.

jaar	oppervlakte tuinbouw onder glas ha	oppervlakte druiven ha
1912	661	67
1927	1.835	390
1934	?	789
1937	?	807
1940	3.254	786
1946	2.890	610
1950	3.284	604
1955	4.014	452

Bron: Ministerie van Landbouw.

De oppervlakte tuinbouw onder glas in de jaren 1934 en 1937 is niet bekend. Tussen de jaren 1927 en 1934 vond, zoals blijkt uit bovenstaande tabel, een flinke uitbreiding plaats van de met druiven beteelde oppervlakte, hetgeen voor een niet onbelangrijk gedeelte plaatsvond in de eerste jaren der laagconjunctuur. Na 1934 blijft de met druiven beteelde oppervlakte schommelen om de 800 ha, hetgeen jarenlang heeft geduurd.

Tijdens de oorlogsjaren ging de kwaliteit van de ter veiling aangevoerde druiven over het algemeen, speciaal wat het suikergehalte betrof, aanzienlijk achteruit. Dit kwam doordat verschillende kwekers het niet zo serieus namen met betrekking tot het percentage suiker en druiven verkochten, die niet zoet genoeg waren. Het kwaad straft zich zelf zegt een bekende uitspraak en deze uitspraak was ook in dit geval van toepassing, want na afloop van de oorlog konden de kwekers zelf de wrange vruchten plukken van deze handelwijze. De consumenten, die indertijd zuurachtige druiven hadden gekocht, kochten thans niet meer en mede door deze omstandigheid verminderde de vraag aanzienlijk, hetgeen naast de sterke concurrentie, die op de buitenlandse markt wordt onderhouden van landen als Bulgarije en Italië, met hun in de natuur gerijpte en ook enigszins gekrenkte druiven, zijn invloed op de prijzen uitteef en de verhouding prijzen- produktiekosten ongunstiger heeft doen worden.

Dit is des te ongunstiger, omdat de produktiekosten na de oorlog sterk zijn gestegen. Niet slechts de prijzen der benodigde meststoffen, het snoei- en bindmateriaal, alsmede de onderhouds- en reparatiekosten van de op-

standen zijn aanzienlijk gestegen, maar in het bijzonder de arbeidskosten, speciaal die van het zgn. druivenkrenten — een zeer belangrijke schakel in het produktieproces, die als seizoenarbeid door vrouwen en meisjes wordt verricht — zijn als gevolg van de schaarste aan vrouwelijke arbeidskrachten, sterk gestegen.

Beide zoëven genoemde feiten, de verminderde kwaliteit en de hoge produktiekosten, zijn er, met de reeds vermelde scherpe concurrentie van landen als Bulgarije en Italië en de in verhouding hoge prijzen van andere Nederlandse tuinbouwprodukten (tomaten, bloemen), de oorzaak van dat de druivencultuur zich al ongeveer een decennium in een depressie bevindt. In verband met deze situatie stelt de regionale veilingorganisatie, Bond-Westland, samen met de landelijke organisatie, Centraal Bureau van Tuinbouwveilingen, pogingen in het werk zowel door kwaliteitsverbetering (verhoging suikergehalte) als

door propageren van de consumptie de afzet te vergroten. Of het gestelde doel zal worden verwezenlijkt is afhankelijk van diverse factoren. Deze factoren zijn o.a. de ontwikkeling in de verhouding prijzen-produktiekosten, waarvan de prijzen mede worden beïnvloed door de concurrentie op de buitenlandse markt en de verhouding van de prijzen van andere produkten, w.o. tomaten en bloemen, ten opzichte van de druivenprijs.

Daar de druiventeelt voor het Westland, tot nu toe, een der fundamenten is geweest van vele tuinbouwbedrijven, is het te hopen, mede met het oog op de toekomstige afzetmogelijkheden van de andere hoofdprodukten, dat men erin zal slagen het gestelde doel te verwezenlijken, tot welzijn van de Westlandse tuinbouw in het algemeen en van de eeuwenoude cultuur van de wijnstok in het bijzonder.

Naaldwijk.

J. MIDDELBURG.

INGEZONDEN STUK**Semi-lang bankkrediet**

Drs. J. C. Bottema te 's-Gravenhage schrijft ons:

Naar aanleiding van het artikel van de heer W. N. de Blaey over semi-lang bankkrediet in „Economisch-Statistische Berichten” van 15 augustus 1956, nr. 2043, zou ik het volgende willen opmerken:

De heer De Blaey wijst erop, dat ingeval van behoefte aan „semi-lang vermogen” er geen oplossing was en men als regel op „kortstondig tijdelijk vermogen” was aangewezen. De indruk wordt gewekt als zou door de oprichting door de Amsterdamsche Bank van de „Maatschappij voor Middellang Crediet” voor het eerst in deze leemte worden voorzien.

Ik meen deze uitspraken van de heer De Blaey te moeten bestrijden. De voor de welvaart van ons land onmisbare industrialisatie deed na de oorlog de behoefte ontstaan op grote schaal te investeren. Vooral voor de aankoop van machines zouden aanzienlijke kapitalen nodig zijn, die slechts ten dele via de gebruikelijke kanalen zouden kunnen worden verkregen. De handelsbanken zouden op dit terrein weinig hulp kunnen bieden, aangezien deze in hoofdzaak werken met op korte termijn opeisbare depositogelden, welke niet geschikt zijn om op lange termijn te worden uitgezet. In overheidskringen was men zich terdege bewust van deze zwakke plek in ons financieringsstelsel en er werd dan ook op uitgebreide schaal over dit onderwerp met financiële deskundigen overleg gepleegd. Dit overleg resulteerde tenslotte in de oprichting in 1945 van de „Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel N.V.” — kortheidshalve aangeduid als Herstelbank — met een maatschappelijk kapitaal van f. 300 miljoen, waarvan f. 151 miljoen in handen van de Staat en f. 149 miljoen in handen van de commerciële banken, institutionele beleggers en het publiek.

De Herstelbank heeft er aanzienlijk toe bijgedragen in de behoefte aan „semi-lang krediet” te voorzien. De hieronder volgende tabel toont duidelijk aan in welke belangrijke mate het bedrijfsleven een beroep op deze instelling heeft gedaan.

Uit deze cijfers blijkt dus, dat er op het gebied van de financiering door middel van „semi-lang krediet” — het krediet van de Herstelbank strekt zich overwegend uit tussen 5 en 10 jaar — wel degelijk het nodige is gedaan.

Overzicht van de kredietverlening door de Herstelbank a)

Jaar	Afgesloten contracten	Uitstaande contracten per ultimo december
1946	f 50.599.000,—	f 50.290.000,—
1947	„ 77.843.000,—	„ 122.590.000,—
1948	„ 97.924.000,—	„ 205.753.000,—
1949	„ 85.511.000,—	„ 264.281.000,—
1950	„ 81.324.000,—	„ 256.676.000,—
1951	„ 128.922.000,—	„ 348.397.000,—
1952	„ 140.807.000,—	„ 351.042.000,—
1953	„ 136.996.000,—	„ 406.464.000,—
1954	„ 131.753.000,—	„ 448.614.000,—
1955	„ 139.154.000,—	„ 520.625.000,—
Totaal	f 1.070.833.000,—	

a) Jaarverslag Herstelbank 1955.

Voorts vestig ik de aandacht op de N.V. Industriebank voor Limburg, welke tot doel heeft de voorziening in de kredietbehoefte op lange en semi-lange termijn van middelgrote en kleine industriële bedrijven. Deze bank werd reeds in 1933 opgericht door verschillende overheidsorganen in Limburg. Ofschoon haar activiteiten na de oorlog zijn toegenomen, is haar betekenis tot nog toe betrekkelijk klein geweest. Niettemin bewijst haar bestaan, dat de mogelijkheid tot financiering van de industrie door middel van middellang krediet zowel vóór als na de oorlog aanwezig is geweest.

Tenslotte vermeld ik nog de N.V. Nederlandse Middenstandsbank die met overheidsgaranties in de kredietbehoefte van kleine industriële bedrijven tracht te voorzien.

Verder stelt de heer De Blaey, dat het verbinden van machinerieën voor de investeringskredieten op praktische bezwaren stuit, „m.a.w. men is aangewezen op de financiële positie van de onderneming”. Ik wil niet ontkennen, dat dit laatste bij de kredietbeoordeling een belangrijke rol speelt, doch men mag hier niet uitsluitend op af gaan. Primair zijn de verwachtingen ten aanzien van de rentabiliteit van de onderneming.

Met betrekking tot de bezwaren van het verbinden van de machinerieën als onderpand, zou ik erop willen wijzen, dat zich hierbij in de praktijk weliswaar moeilijkheden kunnen voordoen, doch dat deze in het algemeen niet onoverkomelijk zijn.

NASCHRIFT

In het artikel „Semi-lang bankkrediet” werd door mij de aandacht gevestigd op een nieuwe vorm van kredietverlening, uitgaande van een dochterinstelling van de

Amsterdamsche Bank. Bij de beantwoording van de vraag, of en in hoeverre behoefte bestaat aan dit krediet is, uitgaande van beschouwingen in het prospectus van de Maatschappij voor Middellang Crediet, de samenstelling van het financieringsplan ener onderneming besproken. Er is op gewezen dat, al staat de behoefte aan permanent of langdurig tijdelijk vermogen voorop, het toch zal voorkomen dat behoefte aan „semi-lang vermogen” naast „kortstondig tijdelijk vermogen” blijkt. Daarop is dan de door Drs. J. C. Bottema „bestreden” passage gevolgd dat er voor die gevallen geen oplossing was, dat men als regel op „kortstondig tijdelijk vermogen” was aangewezen, al was dat daarvoor niet bestemd.

De bedoeling dezer passage is uiteraard geweest te zeggen dat de „algemene banken” dit „semi-lange vermogen” niet officieel verstrekken. . . . al verlenen ze dit in feite wel in de vorm van „kortstondig tijdelijk vermogen”¹⁾. Deze situatie moest op de duur onbevredigend zijn, moest leiden tot het zoeken naar nieuwe wegen. Verleden jaar trachtte de Amsterdamsche Bank deze te vinden door de uitgifte van 3 pCt. 7-jarige depositobligaties, dit jaar door de uitgifte van 4 pCt. 10-jarige obligaties via een dochteronderneming te doen plaatsvinden.

Het is mijn bedoeling geweest op dit verschijnsel de aandacht te vestigen. Zo is begrijpelijk dat buiten beschouwing is gelaten de semi-lange kredietverlening o.a. via de Herstelbank, via de Nederlandse Middenstandsbank. Deze kredietverlening ligt toch in een geheel ander vlak. Trouwens deze kredieten hebben m.i. ook niet hetzelfde karakter als de semi-lange kredieten van de „algemene banken”, ongeacht of deze al of niet officieel worden verstrekt.

De „Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel N.V.” — de Herstelbank, waarin de Staat de meerderheid van het aandelenkapitaal bezit — is een semi-overheidsinstelling, ten doel hebbende het herstel of de bevordering van het Nederlandse bedrijfsleven, hetgeen neerkomt op bevordering van de werkgelegenheid, op bevordering van de nationale welvaart in de toekomst. Het karakter van deze instelling is derhalve geheel anders dan dat van de „algemene banken” wat m.i. van invloed moet zijn op de beoordeling van aanvragen om krediet. Het feit dat deze instelling, behalve de zeer grote kredieten verleend aan ondernemingen, met medewerking van de overheid tot stand gekomen of uitgebreid, ook andere kredieten verschaft, deze kredieten grotendeels een looptijd van 5 tot 10 jaar hebben, betekent dan ook geenszins dat deze kredieten op één lijn met de door de „algemene banken” verstrekte semi-lange kredieten gesteld kunnen worden. (Een soortgelijke situatie ontmoet men bij de N.V. Industriebank voor Limburg).

De Nederlandse Middenstandsbank, waarin de Staat eveneens de meerderheid van het aandelenkapitaal bezit, m.a.w. in feite ook een semi-overheidsinstelling is, verstrekt o.a. semi-lange kredieten, hetzij voor bedrijfsuitrusting van de middenstand, hetzij voor modernisering van de kleine industrie, al is dat laatste van gering belang. De verstrekking, welke aan voor de verschillende kredieten uiteenlopende voorwaarden is gebonden, geschiedt onder garantie van de Staat. Men kan deze bankinstelling dan ook zien als een soort Herstelbank. Deze kredieten zijn dan ook evenmin op één lijn te stellen met de door de „algemene banken” verstrekte „semi-lange kredieten”.

Al deze kredieten, verstrekt door semi-overheidsinstel-

lingen, hebben min of meer het karakter van „steunverlening” door de Overheid bij de financiering van het bedrijfsleven.

Tot slot nog de opmerking dat de passage, de beoordeling van de financiële positie van de onderneming betreffende, in het prospectus voorkwam. Dit is ook duidelijk vermeld.

¹⁾s-Gravenhage.

W. N. de BLAEY.

AANTEKENING

Vluchtelingenbedrijven in West-Duitsland

Inleiding.

De „Lastenausgleichsbank” heeft een brochure¹⁾ het licht doen zien, waarin o.a. de financiële problemen worden behandeld waarmede de vluchtelingen²⁾ hebben te kampen, die een zelfstandig bestaan trachten op te bouwen in West-Duitsland. De „Lastenausgleichsbank” (L.A.-bank) is een lichaam met rechtspersoonlijkheid, waarvan het aandelenkapitaal in handen is van de Bondsrepubliek en die wat haar werkterrein betreft enigszins te vergelijken is met onze Herstelbank. Haar taak bestaat uit het verlenen van kredieten en borgtochten voor de economische wederinschakeling van door de oorlog getroffen personen, waaronder de vluchtelingen een belangrijke plaats innemen.

In de thans heersende hoogconjunctuur zou men wellicht geneigd zijn te menen dat, gezien de matige werkloosheid in West-Duitsland, de problemen, afgezien van de huisvestingskwestie, ook voor de vluchtelingen van de baan zijn. Hoewel zij thans meestal werk hebben gevonden, betekent dit nog niet dat zij in hun vroegere status zijn hersteld: velen hadden nl. een eigen bedrijf of oefenden een vrij beroep uit, terwijl hun huidige positie veelal neerkomt op een sociale declassering. Dit blijkt duidelijk uit onderstaande tabel.

	1939		1950	
	Vluchtelingen pCt.	West-duitsers pCt.	Vluchtelingen pCt.	West-duitsers pCt.
Zelfstandigen	15	15	5	16
In familiebedrijf meewerkend	20	18	2	17
Employé's	10	13	14	16
Ambtenaren	5	5	4	4
Arbeiders	50	49	75	47

Hierin valt op de sterke afname van het percentage zelfstandigen bij de vluchtelingen in 1950 t.o.v. 1939 en de sterke toename in hetzelfde tijdvak van het percentage arbeiders.

Het terrein, waarbinnen de oprichting van nieuwe bedrijven sociaal-economisch verantwoord is, wordt aanzienlijk beperkt, doordat de technische ontwikkeling de oprichtingsmogelijkheden van kleine en middelgrote bedrijven ongunstig beïnvloedt. Daarom is het zaak de overblijvende mogelijkheden volledig te benutten en datgene, wat in een gunstige conjunctuur door het initiatief van de vluchtelingen tot stand kwam, te consolideren met hulp van de Overheid. Ook uit politiek oogpunt is dit gewenst, teneinde een afglijden van vluchtelingen naar het communisme te vermijden. In de agrarische sector zijn de kansen voor vluchtelingen om een eigen bestaan op te bouwen ongunstig, daar de oppervlakte voor agrarische

¹⁾ „Die gewerblichen Vertriebenen- und Flüchtlingsbetriebe; Erfolge und ungelöste Aufgaben der Eingliederung”, Bad Godesberg 1955.

²⁾ In deze brochure wordt met betrekking tot sommige cijfers nog onderscheid gemaakt tussen „Vertriebene” („Flüchtlinge”) en „Zugewanderte”; deze onderscheiding is hier niet gevolgd.

¹⁾ Vgl. „E.-S.B.” blz. 739, voorlaatste alinea.

doeleinden geschikte grond in de Bondsrepubliek niet aanzienlijk kan worden vergroot.

De eerste fasen van de „Eingliederung” en de financiering daarvan.

Het gehele proces van de opname van vluchtelingen in de Westduitse samenleving in al zijn facetten wordt in de brochure van de L.A.-bank aangegeven met „Eingliederung”, hetgeen hier zal worden vertaald met assimilatie.

Hoewel de vluchtelingen op een enkele uitzondering na niet beschikten over noemenswaardig vermogen, was reeds voor de geldsanering van 1948 meer dan de helft van de thans bestaande bedrijven opgericht, zij het dat zowel installaties als huisvesting meestal zeer primitief waren en vaak een provisorisch karakter droegen. Dank zij grote ondernemerskwaliteiten hadden deze ondernemers begin 1948 toch vaak een zeker eigen kapitaal. Daar hun installaties echter nog geen afgerond geheel vormden, bleef de behoefte aan liquide middelen bestaan. Het particuliere bedrijfsleven en de kapitaalmarkt leenden zich niet in voldoende mate voor kredietverlening, omdat de basis van het eigen kapitaal te gering was. Als laatste mogelijkheid bleef kredietverlening door de Overheid welke uit economische en sociaal-politieke overwegingen een groot belang bij de assimilatie had.

Een groot deel van de hulp aan oorlogsslachtoffers, waaronder de vluchtelingen, zou komen uit het zgn. „Lastenausgleichsfonds”. Dit fonds wordt gevormd uit de bijdragen van niet door oorlogsschade getroffen. Door de inning van deze bijdragen en de vaststelling van de schadevergoedingen zeer lang op zich hebben laten wachten en ook thans nog vele jaren kunnen duren, is de verstrekking van financiële hulp aan vluchtelingenbedrijven ernstig vertraagd. Anders was het mogelijk geweest de toegekende schadevergoedingen te verrekenen met wederopbouwleningen. Bovendien hebben de onbeschadigde ondernemingen zich nu, door de vertraagde invordering van hun bijdragen, sneller kunnen ontwikkelen.

Het doel van de assimilatiekredieten is gedurende een overgangstijd het bij vele vluchtelingenbedrijven heersende tekort aan eigen kapitaal aan te vullen. Hieruit volgt dat deze kredieten zich principieel moeten onderscheiden van het normale bankkrediet. De volgende eisen moeten er daarom aan worden gesteld:

1e de omvang moet zodanig zijn, dat men tot een afgeronde financiering komt;

2e de looptijd moet zo lang zijn, dat de onderneming voldoende ruimte gelaten wordt haar aflossingen naar bedrag en tijd te spreiden;

3e lage rente, opdat de rentabiliteit van de bedrijven en daardoor de mogelijkheid tot interne financiering niet worden aangetast;

4e teneinde de bedrijven niet de mogelijkheden tot financiering der verdere ontwikkeling te ontnemen dienen de verlangde zekerheden (hypotheken en panden) beperkt te worden.

Volgens onderzoeken van de L.A.-bank zijn in het tijdvak vanaf de geldsanering tot 31 maart 1955 aan vluchtelingen voor eigen beroep of bedrijf verstrekt, DM 11,5 mln. aan subsidies en DM 1.189 mln. aan kredieten. Verder is door overheidsinstanties voor een bedrag van DM 490 mln. aan borgtochten verleend.

Een globale indruk van het aantal vluchtelingenbedrijven geven de volgende cijfers. Volgens de telling van september 1950 bedroeg dit aantal 128.606, waaronder die vormen van activiteit waarvoor betrekkelijk weinig kapitaal benodigd is het sterkst vertegenwoordigd zijn, zoals vrije beroepen 13.312, handel, geld- en verzekerings-

wezen 45.022. Per 1 januari 1955 waren 62.625 ambachtsbedrijven, of 7,4 pCt. van alle ambachtsbedrijven in West-Duitsland, eigendom van vluchtelingen. In het bouwbedrijf waren medio 1954 3.604 vluchtelingenbedrijven met 72.218 werknemers en in de industrie per 30 september 1954 10.121 bedrijven met 395.563 werknemers. Van deze laatste groep behoorde ruim 60 pCt. tot de consumptiegoederenindustrie.

De tegenwoordige toestand van de vluchtelingenbedrijven.

Zoals gezegd beschikten de vluchtelingenbedrijven over onvoldoende eigen kapitaal. Doordat de Overheid niet voldoende lang krediet kon verschaffen, namen zij hun toevlucht tot korte kredieten in de vorm van rekeningcourant- en leverancierskredieten, welke zij ook gebruikten voor investeringen in duurzame produktiemiddelen. Desondanks bleven zij grensbedrijven door hoge renten en produktiekosten, daar zij vergeleken bij de Westduitse bedrijven over een onvoldoende installatie beschikten. Door het tempo van de economische opbloei traden de fouten van deze principieel onjuiste financieringswijze niet direct aan de dag. Deze bleken pas toen de inhaalvraag naar consumptiegoederen was gedekt en daarmee het tijdvak van de „sellers' market” voor deze goederen voorbij was.

Van de ongeveer 3.400 bedrijven bijv., die tot het voorjaar 1954 E.R.P.-investeringskredieten en bedrijfskapitaalkredieten hebben ontvangen, geraakten er 427 (12 pCt.) in betalingsmoeilijkheden, waarvan er 278 (8 pCt.) hun bedrijf staaften. Bij het merendeel van deze bedrijven was de hoeveelheid kapitaal onvoldoende en de kapitaalstructuur slecht. Daarnaast lagen de oorzaken bij: een verkeerde vestigingsplaats; geringe werkdagen tegen conjunctuurschommelingen en een tekort aan bekwaamheden bij de ondernemer zelf. Wat deze laatste oorzaak betreft, dient in aanmerking te worden genomen, dat de eisen die de opbouw van een bedrijf met ontoereikende middelen en onder ongunstige omstandigheden aan de ondernemer stelt, ver boven die van de gemiddelde ondernemer liggen. Daarom mag men bij mislukking niet tot de conclusie komen, dat het krediet aan een onvoldoende werd verstrekt.

Het ligt voor de hand dat de invloed van het kapitaalgebrek zich het sterkst deed gevoelen in de kapitaalintensieve bedrijven. In de consumptiegoederenindustrieën zijn de conjuncturele invloeden betrekkelijk gering; bij deze categorie was er echter sprake van grote concurrentie door overbezetting van bepaalde branches. Het gunstigst liggen de verhoudingen bij arbeidsintensieve bedrijven die speciale produkten vervaardigen met weinig binnenlandse concurrentie, zoals bijv. de galanterie-artikelenindustrie.

Daar de vluchtelingenindustrie haar concurrentiekracht moest verbeteren, moest zij investeren en steeg het kapitaal waarmee zij werkte sneller dan de omzet. Deze stijging verkreeg zij grotendeels door opname van krediet. In 1949 bedroeg de verhouding eigen kapitaal: vreemd kapitaal 40:60, in 1953 20:80. Daarbij steeg het aandeel van het krediet met lange en middelmatige looptijd, in het balanstotaal, van 17,1 tot 33,8 pCt. en dat van het korte krediet van 42,4 tot 46,8 pCt. De hieruit voortvloeiende hoge rentelasten staan de vorming van eigen kapitaal door winstinhouding in de weg.

Welke mogelijkheden zijn er om de volledige assimilatie van de vluchtelingenbedrijven te bevorderen?

Volgens het „Bundesvertriebenengesetz” moeten bijzondere faciliteiten worden verleend tot aan het moment

waarop de vluchteling op een niveau gekomen is, dat vergelijkbaar is met zijn vroegere status. Door uitbreiding van bestaande en invoering van nieuwe maatregelen, welke hieronder zullen worden gezien, zou men dit kunnen bereiken.

1e Vergroting in aantal en omvang van de assimilatiekredieten. Het meest geschikt lijken de E.R.P.-kredieten. Deze hebben een looptijd van maximaal 17 jaar, de eerste 2 jaar zijn vrij van aflossing, rente $2\frac{1}{2}$ pCt. Daar de kredieten volgens het zgn. „Lastenausgleichsgesetz” maximaal DM 35.000 bedragen, komt deze wijze van financiering vooral in aanmerking voor de kleinere ondernemingen. Behalve de verlening van kredieten aan bestaande vluchtelingenbedrijven, blijft er een taak voor de Overheid bij de oprichting van nieuwe bedrijven, voor zover deze op langere termijn gezien levensvatbaar zijn.

In dit verband ware het gewenst, dat vluchtelingen bestaande bedrijven of bedrijfsonderdelen van Westduitse bedrijven zouden kunnen pachten of kopen. Door de Westduitse bedrijven, die hiertoe zouden overgaan, tegemoet te komen in hun bijdrage aan het „Lastenausgleichsfonds” zou men dit aantrekkelijker kunnen maken. Zulks is inmiddels geschied voor objecten met een waarde tot DM 100.000. Een andere mogelijkheid om tot een betere financiering te komen is de afnemende bedrijven minderheidsdeelnemingen te laten verwerven in door vluchtelingen opgerichte toeleveringsbedrijven. Eventueel zou hieraan verbonden kunnen worden vereffening in natura van de bijdragen in en de uitkeringen uit het „Lastenausgleichsfonds”, of verlening van reductie op bijdragen.

2e Het stellen van onderpand. Ook de Overheid verlangde tot dusverre zekerheid. Zolang geen volledige financiering van de onderneming door de Overheid mogelijk is, wordt haar assimilatie benadeeld, zodra men haar niet de kredietbasis laat, welke nodig is voor voltooiing van haar financiering door de bank. Daarom wordt matiging van de zekerheidseisen door de Overheid verlangd.

3e Omzetting van kort in lang krediet. De aan het korte krediet verbonden hoge rentekosten en de onzekerheid t.a.v. de duur van het krediet, maken omzetting in lang krediet zeer gewenst. Hiervoor wordt de volgende procedure voorgesteld. De L.A.-bank verstrekt aan de bank van de vluchtelingenondernemer schuldbekentnissen tot het bedrag van het te consolideren krediet. Voor deze schuldbekentnissen van de L.A.-bank staat de Bondsrepubliek borg. De eigenlijke kredietverlener wordt dan dus de L.A.-bank. De bank van de vluchtelingenondernemer zal deze kredieten verder als trustee beheren. De looptijd zal 12 à 15 jaar bedragen en de rentevoet zal met subsidiëring door de Bondsrepubliek en door de „Länder” gedurende 5 jaar op 4 pCt. gebracht worden. Het voor deze consolidatie voorgestelde bedrag is DM 100 mln.

4e Matiging van de belastingen i.v.m. de vorming van eigen kapitaal. Gedurende een beperkte tijdsduur is het voor vluchtelingenbedrijven mogelijk 50 pCt. van de winst tot een maximum van DM 20.000 belastingvrij te reserveren. Dit vormt een belangrijke steun voor de assimilatie. Het zou wenselijk zijn, dat de fiscus voorlopig van een deel van de belastingverplichtingen afziet, zonder daaraan een bovengrens te stellen.

5e Verrekening van wederopbouwleningen met het bedrag van de oorlogsschadevergoeding. De gunstige invloed van de verrekening van de oorlogsschadevergoeding met wederopbouwcredieten wordt afgereemd door de geringe hoogte van de tot dusver vastgestelde percentages

der vergoedingen, die van 35 pCt. tot 5 pCt. van het schadebedrag belopen en afnemen met de omvang van de schade. Door bespoediging van de schadevaststelling zou men via de verrekening, de moeilijkheden vooral bij de kleine bedrijven aanmerkelijk kunnen verzachten.

Verder vallen nog te vermelden:

6e het verlenen van voorrang bij overheidsopdrachten en

7e speciale maatregelen ter verbetering van de vestigingsplaats.

Samenvatting.

De ondernemingsgewijze voortbrenging veronderstelt de aanwezigheid van een brede laag van ondernemers. Het doel van de assimilatiepolitiek is nu de besten onder hen de toegang tot deze laag open te stellen. Daarom dient de bestaande handicap voor de vluchtelingen verminderd te worden. Hiertoe is een afgeronde hulpverlening nodig; halve maatregelen zijn uit den boze. Voor een bestendiging van deze hulp behoeft niet gevreesd te worden, daar de vluchtelingen zelf zo spoedig mogelijk op gelijke voet aan de concurrentiestrijd willen deelnemen.

BOEKBESPREKING

Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen (V.V.S.),
Band A, Aflering I, N.V. Uitgevers-Maatschappij
A.E. E. Kluwer, Deventer, 270 blz., f. 17,50.

Nu aflering I is verschenen van de enige tijd geleden door de Uitgeversmaatschappij A.E. E. Kluwer te Deventer aangekondigde V.V.S., zijn wij in de gelegenheid aan de uitgave enkele woorden te wijden.

In een schroefband A, die slechts voor de helft is gevuld en derhalve nog beloften inhoudt, ontvangen wij de eerste aflering van deze, door Mr. Dr. H. F. A. Völlmar geschreven civiel-rechtelijke en fiscale handleiding voor studie en praktijk. De schrijver heeft zich de medewerking verzekerd van J. Boxem en B. J. Udink voor de behandeling der fiscale aspecten.

Een voorbericht geeft een verantwoording van de titel. Voor een drietal groepen rechtsfiguren, welke men in het maatschappelijk leven naast de natuurlijke persoon veelvuldig ziet optreden, is geen enkelvoudig „verzamelwoord” te vinden. Immers, met rechtspersonen kan niet worden volstaan, daar maatschap en verschillende vormen van vennootschap daartoe niet worden gerekend. Ook het woord verenigingen voldoet niet, daar dit woord slechts gangbaar is voor al dan niet Koninklijk erkende verenigingen, nog daargelaten dat de stichting daar niet onder zou vallen. Derhalve is een drieledige opsomming van rechtsfiguren het meest passend. De behandeling geschiedt zowel civielrechtelijk als fiscaal, een gecombineerde behandeling welke te rechtvaardigen is, aangezien civielrecht en belastingrecht op dit gebied bij uitstek nauw met elkaar verbonden en verweven zijn.

Bedoeld is een handleiding voor de praktijk. Op verschillende plaatsen worden wenken van praktische aard gegeven. Voorts worden er modellen verstrekt en handleidingen bij het opstellen van akten, statuten enz., om hen, die met de oprichting, organisatie enz. te maken hebben, te hulp te komen. Het is niet een volledig handboek, maar het veronderstelt dat zij, die het boek in handen nemen, op het civielrechtelijke en in het bijzonder op het fiscale terrein nog geheel onbekend zijn.

Het werk wordt voorafgegaan door een algemene in-

(Advertentie)

AMSTLEVEN

Levensverzekering

BUREAU VOOR PERSONEELVERZEKERING

leiding. In 18 bladzijden worden de verschillende rechtsvormen en rechtsfiguren civielrechtelijk besproken. In 30 bladzijden kan men kennis nemen van fiscaalrechtelijke beschouwingen, welke besluiten in de fiscale factoren, die van invloed zijn bij de keuze van de rechtsvorm voor de onderneming. Toegevoegd is een zeer overzichtelijke tabel. Van de verschillende rechtsvormen, te weten: naamloze vennootschap, stichting, burgerlijke maatschap, vennootschap onder firma, commanditaire vennoot, commanditaire vennootschap op aandelen, gewone vereniging, coöperatieve vereniging, wederkerige verzekering- of waarborgmaatschappij en rederij, kan men in één oogopslag vinden waar deze is geregeld, doel, vorm van oprichting, rechtspersoonlijkheid, ledenwisseling, maatschappelijk kapitaal, aansprakelijkheid van de leden en de fiscale positie.

Er volgen dan in 270 bladzijden betreffende de naamloze vennootschap een algemeen gedeelte, de artikelgewijze behandeling van de nieuwe en oude artikelen 36 tot 56h van het Wetboek van Koophandel en de richtlijnen van het Ministerie van Justitie, zoals die worden toegepast bij de goedkeuring van oprichtingen en statutenwijzigingen van naamloze vennootschappen. Wie sedert 1928 kennis genomen heeft van de publikaties van Mr. Völlmar over de naamloze vennootschap kan ook hier terugvinden de eenvoudige stijl en de praktische aanpak van het onderwerp. De schrijver doorziet de vragen van de man van de praktijk en zoals de handleiding van 1928 af een goede dienst bewezen heeft aan hen, die met de naamloze vennootschap hebben moeten werken, zal de nieuwe uitgave dit eveneens doen.

De schrijver betreft in zijn behandeling niet alleen de wet maar ook het omliggende gebied. Zo weet hij een plaats te vinden voor obligatieleningen en trustkantoren, zo voor certificaten van aandelen en administratiekantoren.

Wanneer men zo alles in gemakkelijke vorm opgediend krijgt wordt de lezer veeleisend. Het valt hem op, dat een trusteefiguur niet alleen noodzakelijk is, indien de obligatielening door hypothecaire inschrijving wordt gedekt, zoals bladzijde 106 meldt, doch ook wanneer er borgtochten zijn en ook in geval van de zogenaamde negatieve hypotheek. Hij zou willen lezen, dat hoewel de wet op de vergadering van houders van schuldbrieven aan toonder formeel nog van kracht is deze wet slechts geldt voor schuldbrieven van vóór 1934 (bladzijde 106). Dat het recht tot omwisseling van het certificaat in oorspronkelijke vorm meestal een certificaat is een vaststand. Het karakter van het certificaat volgens Amsterdamse usance is juist, dat het ten allen tijde royeerbaar is. De niet-royeerbaarheid is een uitzondering, die slechts in bijzondere gevallen kan worden toegepast. De zegelplichtigheid van certificaten wordt met een klein lettertje in een noot vermeld (bladzijde 103). Gezien de opzet van het werk om de fiscale zijde gecombineerd te behandelen, zou een bespreking in de tekst zelf meer aan te bevelen zijn.

Deze enkele opmerkingen betreffen niet de hoofdzaak,

doch voor de man van de praktijk, die er rechtstreeks mee te maken heeft kunnen zij belangrijk zijn.

De naamloze vennootschap is als het ware gemeen goed en het is derhalve te waarderen, dat er een handleiding is verschenen, die gehanteerd kan worden door de niet vakman in engere zin. Een warme aanbeveling in dit blad is derhalve op haar plaats. De nog komende afleveringen worden met belangstelling tegemoet gezien.

Rotterdam.

F. J. BREVET.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt onderging de afgelopen week enige verkrapping. In het kader hiervan kwamen de (schaarse) marktnoteringen voor schatkistpapier op een wat hoger niveau, nl. op ca. $2\frac{1}{4}$ pCt. voor éénmaands-, $2\frac{7}{8}$ -3 pCt. voor driemaands- en $3\frac{3}{16}$ - $\frac{1}{4}$ pCt. voor zesmaandspapier. Het afgiftdisconto voor nieuwe driemaandspromessen bij de Agent ad 3 pCt. p.j. is en blijft uiteraard de basis voor de marktdisconto's der andere termijnen; de jongste discontoverhoging door de Centrale Bank had dan ook evenmin invloed op deze disconto's als bij vorige gelegenheden.

Van de kaspercentage-regeling ging ook geen druk op de markt uit; de huidige saldi der banken bij de Centrale Bank zijn in de meeste gevallen voldoende voor het ook voor de nieuwe periode (22 augustus-21 september) op 9 pCt. gehandhaafde minimum-kaspercentage.

De oorzaak van de verkrapping tijdens de verslagweek lag vnl. bij de ultimo-onttrekkingen, terwijl ook de verdere geleidelijke achteruitgang van de deviezenvoorraad daartoe bijdroeg.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt ging het gedurende de verslagweek verder bergafwaarts met de internationale Nederlandse fondsen in het eerste gelid. Aandelen Koninklijke, die wekenlang in de buurt van 800 hadden gezweefd, vielen tot ca. 770 terug, terwijl aandelen Unilever — die tot voor kort tezamen met Koninklijke de Amsterdamse beursfavorieten vormden — aanmerkelijk beneden de 400 kwamen.

Flauwe aandelenmarkten vormen overigens een internationaal verschijnsel. Zo daalde in Wallstreet het koersgemiddelde Dow Jones Industrials, dat begin augustus met een stand van 521 een vorig hoogterecord op een haar na had geëvenaard, de afgelopen week beneden de 500. De gedachte van de eigenlijke Suez-crisis moet komen, de stijging van de rentestand in verschillende landen en, wat Nederland betreft, de discontoverhoging zijn factoren, die een neerslachtige stemming bij het publiek bevorderen.

Op de Amsterdamse aandelenmarkt werd bovendien de laatste weken de aandacht getrokken door enkele dividendverlagingen en zelfs -passeringen bij binnen-

landse ondernemingen, waar men dat niet had verwacht; deze koude douches bevorderden de voorzichtige houding bij de beleggers uiteraard nog meer.

Op de obligatiemarkt waren wederom verscheidene koersdalingen te constateren bij fondsen, die qua koers eigenlijk nog boven hun stand leefden; het gevoelen bestaat, dat dit koersaanpassingsproces hiermede nog niet ten einde is. Bij deze dalingen kregen ook vele converteerbare obligaties een beurt, welke groep tot dusverre grotendeels van koersdaling verschoond was gebleven. De daling op de aandelenmarkt, die de attractie der conversiemogelijkheid reduceert, was hierbij ongetwijfeld mede van invloed.

De emissies van 4½ pCt. obligaties werd met succes bekroond voor de leningen der Bank voor Nederlandsche Gemeenten („aanzienlijk overtekend”) en Leiden („geslaagd”). Aan het einde van de week kwam echter de eerste mislukking, nl. die van de emissie Delft („inschrijvingen ten volle toegewezen”), hetgeen wordt opgevat als een symptoom van marktverzadiging met dit leningstype. Inmiddels werden toch nog weer nieuwe uitgiften tegen dezelfde voorwaarden aangekondigd, nl. 's-Gravenhage (f. 15 mln.), Enschede (f. 5 mln.) en Gelderland (f. 2 mln.).

Ouderwetse tonelen speelden zich af bij de inschrijving op de premielening Amsterdam; door majoreren en premiejagen werd voor dergelijke grote bedragen ingetekend, dat de toewijzing slechts minimaal zal zijn.

Het zeer snelle demonstreren van de huidige val van de rentestand wordt gedemonstreerd door het feit, dat de hypotheekbanken zich thans genoopt hebben gezien over te gaan tot uitgifte van 4½ pCt. pandbrieven a pari (maximum looptijd 25 jaar).

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	17 aug. 1956	24 aug. 1956	31 aug. 1956
Algemeen		219,0	216,6	209,4
Internat. concerns		295,0	291,8	279,9
Industrie		168,0	167,4	164,2
Scheepvaart		172,1	168,5	166,7
Banken		143,3	142,3	141,2
Indon. aand.		114,2	110,6	106,3

Aandelen

Kon. Petroleum	799½	794	772
Unilever	414½	407¼	386
Philips	295¼	288¼	275¼
A.K.U.	255	255½	240½
Kon. N. Hoogovens	343	341	334
Van Gelder Zn.	244¼	245	237
H.A.L.	200½	194	191½
Amsterd. Rubber	83½	80½	73
H.V.A.	110	105%	99%

Staatsfondsen

2½ pCt. N.W.S.	70½	71	71¼
3-3½ pCt. 1947	91½	91	90½
3¼ pCt. 1955 I	90¾	90	89
3 pCt. Grootboek 1946	90¼	90	89¼
3 pCt. Dollarlening	93½	93%	91½

Diverse obligaties

3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	93½	91	90
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	88	88	88
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	95½	93	92½
3½ pCt. Philips 1948	95	94%	93%
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	87%	86%	86

J. C. BREZET.

GEMEENTE LEEUWARDEN

UITGIFTE van f. 3.000.000,- 4 pCt

15-JARIGE OBLIGATIES 1956

in stukken van nom. f 1000,— aan toonder
(waarvan reeds f 1.500.000,— obligaties op
inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst)

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op
bovengenoemde obligaties zal zijn opengesteld op

DINSDAG, 11 SEPTEMBER 1956

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

bij de kantoren van:

**FIRMA F. STAAL te AMSTERDAM,
NEDERLANDSCHE CREDIETBANK N.V.
te AMSTERDAM en haar bijkantoren en
BANKIERSKANTOOR STAAL & Co N.V.
te 's-GRAVENHAGE**

op voorwaarden van het prospectus dd. 4 september
1956. Exemplaren van het prospectus en inschrijvings-
biljetten zijn bij de kantoren van inschrijving ver-
krijgbaar.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS
DER GEMEENTE LEEUWARDEN

Leeuwarden, 4 september 1956.

STATISTIEKEN

OPENBARE EMISSIES ¹⁾, UITLOTINGEN EN CONVERSIES ²⁾, juli 1956 ⁴⁾
(in duizenden gulden)

	Emissies			Afsloot- gestelde obli- gaties en pandbrieven	Conversies obligaties en pandbrieven
	Obli- gaties	Aan- delen	Totaal		
Binnenland:					
Staatsleningen Nederland	—	—	—	6.500	—
Staatsleningen Overzeese Rijks- delen	—	—	—	—	—
Provincies	—	—	—	257	—
Gemeenten	—	—	—	354	—
w.o. premieleningen	—	—	—	50	—
Waterschappen	—	—	—	33	—
Bank voor Nederl. Gemeenten ..	—	—	50	—	—
Hypotheekbanken	—	50	50	2.076	1.675
Bank- en kredietinstellingen ...	2.403	250	2.653	213	—
Industrie	3.985	8.068	12.053	622	—
Scheepvaart	—	13.316	13.316	—	—
Kerkelijke en liefdadige instellin- gen	725	—	725	247	—
Handel	—	—	—	—	—
Diversen	—	614	614	1.591	—
Algemeen totaal	7.113	22.298	29.411	11.893	1.675
w.o. overheidssector	—	—	—	7.144	—
Bank v. Nederl. Gemeenten private sector	7.113	22.298	29.411	4.749	1.675

¹⁾ Reële bedragen volgens stortingsdatum.

²⁾ De bedragen der niet uitgelote obligaties c.q. pandbrieven, welke afslootbaar werden gesteld, zijn niet bekend.

³⁾ Volgens datum van betaalbaarstelling.

⁴⁾ Bron: Statistisch bulletin van het C.B.S.

Laat U zich
eens mondeling
of schriftelijk
inlichten inzake
de merites van

E.-S.B.

als publiciteits-
medium.

Dit verplicht
uiteraard tot
niets en ver-
schaft inzicht
in belang-
wekkende
perspectieven.

Advertentie-
afdeling

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE
BERICHTEN**

Postbus 42
Schiedam

Tel. 01800-69300

8% Hypothecaire obligaties 1956

A E G
ALLGEMEINE ELEKTRICITAETS GESELLSCHAFT
gevestigd te Berlijn

Onder verwijzing naar het prospectus dd. 30 augustus 1956 berichten ondergetekenden, dat zij bij hun kantoren te Amsterdam, alsmede te Goes, bij de Bank voor Zeeland; te 's-Gravenhage, bij de N.V. Commissiebank Holland-Indië (Theodoor Gilissen, Beauclerck & Co); te Groningen, bij de N.V. Groningsch Effectenkantoor (opgericht door Theodoor Gilissen c.s.); te Rotterdam, bij de N.V. Rotterdamsch Effectenkantoor (opgericht door Theodoor Gilissen c.s.) op

donderdag, 6 september 1956

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur de inschrijving openstellen op

D.M. 2.000.000.—

in Nederlandse certificaten groot D.M. 1.000.- en D.M. 500.- van bovengenoemde obligaties tot de koers van

105%

De certificaten worden uitgegeven door de N.V. Administratiekantoor „Universum“.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn ten kantore van ondergetekenden verkrijgbaar.

Opneming der Nederlandse certificaten in de officiële notering ter beurse van Amsterdam onder rubriek II is aangevraagd. De desbetreffende administratievoorwaarden zijn door De Nederlandsche Bank N.V. goedgekeurd.

Amsterdam, 30 augustus 1956

THEODOOR GILISSEN

**BEELS & CO. - DE CLERCQ &
BOON HARTSINCK**

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. ALBERT DE BARY & CO. N.V.

vacatures

Koninklijke Maatschappij tot het uitvoeren van openbare werken
„Adriaan Volker“ N.V. - Sliedrecht-Rotterdam

zoekt een medewerker met economische, juridische en financiële
kennis en ervaring om als

bedrijfssecretaris

een verantwoordelijke en representatieve functie te vervullen.

Een goede kennis van de moderne talen is noodzakelijk. Leeftijd tot 40 jaar.
De voorkeur gaat uit naar iemand met academische of hieraan gelijkwaardige
opleiding en belangstelling voor de technische kant van het bedrijf.

Eigenhandig geschreven brieven met beknopte doch volledige levensbeschrijving worden onder no. 81 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

**Abonneert U op
DE ECONOMIST**

Maandblad onder redactie
van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementprijs f 22.50;
fr. p. post f 23.60; voor stu-
denten f 19.—; fr. per post
f 20.10.

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

Vooruitstrevend en zich snel uitbreidend concern biedt bijzonder aantrekkelijke mogelijkheden voor:

Hoofd van de Verkoopafdeling

Vereisten:

- Uitgebreide en grondige ervaring in de directe verkoop van kantoormachines en administratiesystemen.
- Uitstekend ingevoerd zijn bij de detailhandel in kantoormachines.
- In staat het gehele verkoopapparaat te leiden, met inbegrip van opleiding van vertegenwoordigers, voeren van reclame-campagnes, leiden van de onderhoudsdienst en adviseren omtrent verkoopbeleid en toepassingsmogelijkheden van de producten.

Voor deze topfunctie komen slechts zij in aanmerking die over uitstekende beleidskwaliteiten beschikken en in staat zijn om de nieuwste ontwikkelingen in automatisering op kantoorgebied op de voet te volgen.

In de organisatie ressorteert deze functie rechtstreeks onder de directie.

Schriftelijke sollicitaties, die met uiterste discretie zullen worden behandeld, dienen bij voorkeur in de Engelse taal — met volledige personalia en recente foto gericht te worden tot de directie van ROYAL TYPEWRITERS (HOLLAND) N.V., Oosterkerkstraat 11, Leiden.

GEMEENTE ZWOLLE

Burgemeester en wethouders van Zwolle roepen sollicitanten op voor de betrekking van

Sociograaf

in vaste dienst met een proeftijd van een jaar. Salarisgrenzen f 635,— tot f 747,— per maand; aanstelling boven het minimum is niet uitgesloten.

Bij gebleken geschiktheid en bekwaamheid is aanstelling in de rang van sociograaf 1e klasse mogelijk op een salaris van f 718,— tot f 863,— per maand.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en ervaring dienen binnen tien dagen na het verschijnen van dit blad te worden ingezonden bij de burgemeester.

E.-S.B.

Uw medium voor publiciteit

op hoog niveau

BECHT & DYSERINCK N.V.

— Haardenfabriek
te Weesperkarspel
vraagt een ervaren

ADMINISTRATIEF MEDEWERKER

met een zeer goed inzicht op het gebied van bedrijfsadministratie. Gezocht wordt een deskundige, die na inwerking met de leiding van de, in de toekomst uit te breiden, afdeling bedrijfsadministratie, belast kan worden. Verlangd wordt middelbare school-opleiding en diploma S.P.D. of M.B.A., of M.O.-Boekhouden. Leeftijd 30 à 40 jaar. Kandidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven brieven met volledige inlichtingen over leeftijd, opleiding en praktijk en vergezeld van twee recente pasfoto's (van voren en opzij) voor 12 sept. a.s. aan de Nederlandsche Stichting voor Psychotechniek, Witte-vrouwenkade 6, Utrecht, onder nummer E.S.B. 220379.

De KLM

vraagt:

MEDEWERKERS

met een volledige economische opleiding voor werkzaamheden op het gebied van **marktonderzoek**

— in het buitenland met standplaats Nederland.

Gegadigden dienen te beschikken over een praktische commerciële instelling met het oog op latere plaatsing in een commerciële functie in binnen- of buitenland. Leeftijd: 25 - 33 jaar.

Brieven voorzien van pasfoto; te richten aan KLM-Personeelszaken, Postbus 121, Den Haag.

